

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Poznaniu

LPO.410.25.1.2025

**Pan
Tomasz Łęcki
Dyrektor
Muzeum Narodowego w Poznaniu**

**Muzeum Narodowe w Poznaniu
ul. Aleje Karola Marcinkowskiego 9
61-745 Poznań**

Wystąpienie pokontrolne

P/25/023

Zabezpieczanie i ochrona muzeów na wypadek sytuacji kryzysowych

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Poznaniu

ul. Dożynkowa 9H, 61-662 Poznań

Tel. +48 65 56 200 | lpo@nik.gov.pl | www.nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana

Muzeum Narodowe w Poznaniu¹, Aleje Karola Marcinkowskiego 9, 61-745 Poznań

Kierownik jednostki kontrolowanej

Tomasz Łęcki, Dyrektor Muzeum Narodowego w Poznaniu od 1 grudnia 2019 r. ,

Zakres przedmiotowy kontroli

1. Realizacja zadań w zakresie zabezpieczania oraz ochrony zbiorów i siedzib muzeum na wypadek sytuacji kryzysowych.
2. Wydatkowanie środków publicznych na zabezpieczanie oraz ochronę zbiorów i siedzib muzeum na wypadek sytuacji kryzysowych.

Okres objęty kontrolą

Lata 2022-2025 (do 12 grudnia)

Podstawa prawna podjęcia kontroli

Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²

Jednostka przeprowadzająca kontrolę

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu

Kontrolerzy

1. Artur Pięłás, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LPO/121/2025 z 2 września 2025 r.
2. Tomasz Otworowski, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/152/2025 z 3 listopada 2025 r.

(akta kontroli str. 1-4)

¹ Dalej: Muzeum lub MNP.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

W latach 2022-2025 (do 12 grudnia) w Muzeum realizowano zadania w zakresie zabezpieczania oraz ochrony zbiorów i siedziby na wypadek sytuacji kryzysowych, a objęte badaniem środki finansowe na realizację powyższych zadań zostały wydatkowane prawidłowo, tj. zgodnie z przeznaczeniem i w wysokości określonej w zawartych umowach.

W okresie objętym kontrolą w Muzeum obowiązywały opracowane w latach 2007-2015 plany ochrony muzeum sporządzone dla siedziby głównej, a także dla wszystkich ośmiu oddziałów. Trzy plany nie zostały od czasu ich sporządzenia zaktualizowane i nie dołączono do nich modułów zadaniowych dla poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP.

W okresie objętym kontrolą Dyrektor zapewnił prawidłową ochronę fizyczną Muzeum, którą wykonywały osoby posiadające odpowiednie uprawnienia. Zapewniono kompletną obsadę posterunków ochrony, jak i odpowiednie wyposażenie pracowników Straży Muzealnej i opiekunów ekspozycji.

Stosownie do postanowień rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów⁴ w Muzeum zrealizowano obowiązek opracowania i wdrożenia instrukcji bezpieczeństwa pożarowego dla wszystkich obiektów stanowiących siedzibę główną, jak i oddziałów MNP. Skontrolowane instrukcje opracowane dla siedziby głównej, w tym instrukcja opracowana w 2024 r., nie zawierały jednak niektórych elementów wymaganych przepisami rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczania zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą⁵.

W Muzeum, co do zasady, zapewniono prawidłową ochronę przeciwpożarową. Komendant Miejski Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu po przeprowadzonej kontroli nakazał zaktualizowanie instrukcji bezpieczeństwa pożarowego i naprawę oświetlenia awaryjnego, a Dyrektor zapewnił niezwłoczną realizację tych obowiązków. W całym okresie objętym kontrolą w Muzeum zapewniono prawidłowy stan zachowania zabezpieczeń technicznych do ochrony zbiorów. Dokonywano regularnych przeglądów i konserwacji urządzeń gaśniczych, systemów sygnalizacji pożarowej, sygnalizacji włamania i napadu, telewizji dozorowej i kontroli dostępu. Czynności tych dokonywano z zachowaniem wymaganej częstotliwości i niezwłocznie usuwano występujące usterki. Rzetelnie przeprowadzano i dokumentowano coroczne analizy stanu zabezpieczenia muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem, a ponadto zgodnie z obowiązującymi przepisami przeprowadzano kontrole okresowe użytkowanych obiektów budowlanych. Niezbędne naprawy uwzględniano w planach remontowych lub realizowano niezwłocznie, stosownie do posiadanych środków finansowych. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Poznaniu, po przeprowadzeniu kontroli zleconej przez NIK, potwierdził

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną albo ocenę negatywną. Jeśli nie zostały spełnione warunki do sformułowania oceny pozytywnej bądź negatywnej, Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę w formie opisowej.

⁴ Dz. U. z 2023 r., poz. 822 ze zm., dalej: rozporządzenie MSWiA w sprawie ochrony ppoż.

⁵ Dz. U. poz. 1240, dalej: rozporządzenie w sprawie zabezpieczania zbiorów.

prawidłową realizację przez Dyrektora obowiązku właściwego utrzymania obiektu budowlanego – siedziby głównej Muzeum.

Dyrektor Muzeum prawidłowo organizował ochronę zbiorów w czasie ich transportu. Każdorazowo wyznaczano odpowiednią obsadę zespołów konwojujących muzealia zapewniając im odpowiednie wyposażenie i środki transportu. Stwierdzone uchybienia formalne związane z przekazywaniem do Narodowego Instytutu Muzeów zawiadomień o planowanych transportach pozostawały bez wpływu na bezpieczeństwo transportowanych zbiorów. Dyrektor Muzeum zapewnił prawidłowe warunki, sposób i tryb przenoszenia muzealiów wypożyczanych innym podmiotom. Rzetelnie sporządzano umowy określające szczegółowe warunki przenoszenia, transportu, przechowywania i zwrotu zbiorów oraz egzekwowano ich realizację.

Dyrektor sporządził plan operacyjnego funkcjonowania Muzeum stosownie do wymagań określonych w obowiązującym w dacie jego opracowania rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego⁶.

W Muzeum, prawidłowo ewidencjonowano oraz dokumentowano 80% zabytków podlegających ochronie. Dla 20% zbiorów, które nie zostały w pełni zaewidencjonowane, wdrażano działania zmierzające do usunięcia braków ewidencyjnych. Dla 75% łącznej liczby zbiorów Muzeum nie posiadało dokumentacji wizualnej, przy czym pełną dokumentację (100%) wykonano dla najcenniejszych muzealiów obejmujących m.in.: zbiory malarstwa polskiego i europejskiego, sztukę starożytną i średniowieczną, a w najmniejszym stopniu fotografie wykonano dla numizmatów (8%), które statystycznie stanowiły największy udział w ogólnej liczbie zbiorów MNP (43%). W Muzeum podejmowano systematyczne działania na rzecz digitalizacji zbiorów. W odniesieniu do skontrolowanej, losowej próby zbiorów zaliczanych do priorytetowej kategorii ewakuacji, Muzeum dysponowało kompletną ewidencją obejmującą zarówno wpisy w muzealnej bazie danych, jak i dokumentację wizualną.

W okresie objętym kontrolą w Muzeum obowiązywały opracowany w 2007 r. plan ochrony zabytków i w 2016 r. instrukcja przygotowania zbiorów do ewakuacji. Dokumenty te nie zostały poddane aktualizacji wymaganej przepisami rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych⁷. Plan ochrony zabytków nie zawierał niektórych informacji określonych w instrukcji sporządzania tego planu, która stanowiła załącznik do ww. rozporządzenia.

W latach 2022-2025 w Muzeum nie wystąpiły sytuacje kryzysowe powodujące utratę, uszkodzenie lub zniszczenie zbiorów bądź budynków. Wystąpiły dwie sytuacje niepożądane, a Dyrektor i pracownicy Muzeum podjęli prawidłowe działania w celu ograniczenia potencjalnego zagrożenia.

Muzeum rzetelnie planowało środki finansowe na zabezpieczenie i ochronę muzeum na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych przy czym planowanie to nie było bezpośrednio powiązane z planem ochrony zabytków, który nie określał kwot niezbędnych na zabezpieczenia muzealiów.

⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1911, ze zm. – rozporządzenie utraciło moc z dniem 23 sierpnia 2023 r.

⁷ Dz. U. Nr 212, poz. 2153, dalej: rozporządzenie w sprawie ochrony zabytków.

Dyrektor pozyskiwał dodatkowo środki finansowe na zabezpieczenie Muzeum ze źródeł zewnętrznych. Środki te zostały prawidłowo wykorzystane i rozliczone.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁸ kontrolowanej działalności

1. Realizacja zadań w zakresie zabezpieczania oraz ochrony zbiorów i siedzib muzeum na wypadek sytuacji kryzysowych

1.1. Zabezpieczenie zbiorów i siedzib muzeum na wypadek sytuacji kryzysowych

Opis stanu faktycznego

1.1.1. Muzeum stanowiło państwową instytucję kultury wpisaną do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Strukturę organizacyjną Muzeum tworzyły m.in. dwa biura, 10 pracowni, dziewięć galerii i gabinetów, a także 14 działów i osiem oddziałów Muzeum.

Muzeum prowadziło działalność w dziewięciu lokalizacjach, na które składały się:

- siedziba główna znajdująca się w Poznaniu, obejmująca kompleks dwóch budynków (dalej: siedziba główna Muzeum), z których jeden stanowił zabytek wpisany do rejestru zabytków,
- osiem oddziałów zlokalizowanych w budynkach i zespołach budynków, z których siedem stanowiły zabytki nieruchome. W skład Muzeum wchodziły oddziały zlokalizowane w Poznaniu: Muzeum Instrumentów Muzycznych, Ratusz – Muzeum Historii Miasta Poznania, Muzeum Sztuk Użytkowych w Zamku Królewskim w Poznaniu, Wielkopolskie Muzeum Wojskowe, Muzeum Kultur Świata. Ponadto były to: Pałac w Rogalinie, Zamek w Gołuchowie i Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie.

(akta kontroli str. 6-36)

Dokumenty określające procedury i sposób działania w sytuacjach kryzysowych

1.1.2. Plany ochrony muzeum zostały sporządzone odrębnie dla siedziby głównej Muzeum i poszczególnych oddziałów. Do sześciu planów, spośród dziewięciu sporządzonych, dołączono moduły zadaniowe dla poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP. Do trzech planów ochrony muzeum sporządzonych w roku: 2008, 2011 i 2015 dla trzech oddziałów nie dołączono ww. modułów wymaganych zarządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 30 grudnia 2016 r. w sprawie sposobu opracowania procedur realizacji przedsięwzięć wykonywanych w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP⁹. Plany te nie zostały uzgodnione w zakresie zagrożeń o charakterze terrorystycznym, z właściwym terytorialnie dyrektorem delegatury Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w trybie, o którym

⁸ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych przedstawionych w kolejnych punktach niniejszego rozdziału wystąpienia pokontrolnego. Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę częściową jako ocenę pozytywną albo ocenę negatywną. Jeśli nie zostały spełnione warunki do sformułowania oceny pozytywnej bądź negatywnej, Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę w formie opisowej.

⁹ Dz. Urz. MKiDN poz. 78.

mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia¹⁰, w brzmieniu obowiązującym od 2 lipca 2016 r. Plany te od dnia ich opracowania nie zostały zaktualizowane. Zagadnienie to opisano w dalszej części wystąpienia w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 93-96)

Plan ochrony muzeum sporządzony dla siedziby głównej MNP w 2020 r.¹¹ został uzgodniony z właściwym terytorialnie komendantem wojewódzkim Policji, a w zakresie zagrożeń o charakterze terrorystycznym z właściwym terytorialnie dyrektorem delegatury Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Plan zawierał elementy i załączniki określone w art. 7 ust. 2 ustawy o ochronie osób i mienia oraz w § 27 ust. 2-4 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczania zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą¹². W analizie stanu potencjalnych zagrożeń nie wykazano konieczności dokonywania zmian zabezpieczeń technicznych. Plan ten w 2024 r. został zaktualizowany. Zmiany wprowadzone do planu w 2024 r. dotyczyły m.in. zwiększenia rodzaju uzbrojenia Służby Ochrony.

(akta kontroli str. 53-92)

1.1.3. W latach 2022-2025 Muzeum posiadało instrukcje bezpieczeństwa pożarowego dla wszystkich oddziałów (zespołów budynków).

(akta kontroli str. 101-164)

Instrukcję dla zespołu budynków stanowiących siedzibę główną Muzeum opracowano w grudniu 2016 r. i w okresie objętym kontrolą została ona poddana aktualizacji w dniach: 20 lipca 2020 r., 2 sierpnia 2022 r. i 9 maja 2024 r., stosownie do wymagań § 6 ust. 7 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów¹³. Instrukcja ta zawierała elementy określone w § 6 ust. 1 pkt 1-9 ww. rozporządzenia. Według Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu (dalej: PSP) instrukcja ta nie zawierała jednak aktualnych danych, co zostało opisane w pkt 1.1.5 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

Nowa instrukcja bezpieczeństwa pożarowego siedziby głównej Muzeum opracowana w grudniu 2024 r.¹⁴ zawierała elementy określone w § 6 ust. 1 pkt 1-9 rozporządzenia MSWiA w sprawie ochrony ppoż. i stosownie do § 6 ust. 7 ww. rozporządzenia, została przekazana właściwemu Komendantowi Miejskiemu PSP.

Obie ww. instrukcje nie zawierały niektórych informacji wymaganych w § 6 pkt 3-8 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów. Zagadnienie to zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 165-196)

1.1.4. W grudniu 2016 r. opracowano instrukcję przygotowania zbiorów do ewakuacji dla siedziby głównej Muzeum, a ponadto instrukcję taką opracowano odrębnie w 2016 r. dla wszystkich ośmiu oddziałów MNP. Spośród 9 opracowanych instrukcji, dwie – sporządzone dla dwóch oddziałów

¹⁰ Dz. U. z 2025 r. poz. 532, dalej: ustawa o ochronie osób i mienia.

¹¹ Plan ochrony poddany szczegółowej analizie.

¹² Dz. U. poz. 1240, dalej: rozporządzenie w sprawie zabezpieczania zbiorów.

¹³ Dz. U. z 2023 r. poz. 822, ze zm., dalej: rozporządzenie MSWiA w sprawie ochrony ppoż.

¹⁴ Według stanu na dzień zakończenia czynności kontrolnych, nie upłynął dwuletni okres do dokonania aktualizacji instrukcji.

podlegały w okresie objętym kontrolą aktualizacji z częstotliwością, co najmniej raz na dwa lata, o czym stanowi § 30 ust. 3 rozporządzenia w sprawie zabezpieczenia zbiorów. Pozostałych siedem, w tym instrukcji opracowanej dla siedziby głównej Muzeum, nie poddano aktualizacji, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Instrukcja sporządzona dla siedziby głównej MNP zawierała elementy określone w § 28 pkt 1-3, 6, i 9-10 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów, tj. określenie: potencjalnych zagrożeń mogących doprowadzić do uszkodzenia, zniszczenia lub utraty zbiorów, stref zagrożeń, dróg ewakuacji zbiorów; procedur pakowania i przemieszczenia zbiorów; określenia procedur powiadamiania dyrektora i pracowników muzeum oraz osób tworzących zespoły ewakuacyjne o powstaniu zagrożenia; określenia form współpracy w zakresie ewakuacji zbiorów z zewnętrznymi służbami i instytucjami, wskazania miejsca, w którym zbiory będą przechowywane do czasu ustania zagrożenia (były to pomieszczenia MNP¹⁵). Dodatkowo w instrukcji wymieniono środki techniczne – pojazdy planowane do transportu (ewakuacji) zbiorów. W instrukcji zamieszczono wykaz możliwych do wykorzystania materiałów do pakowania muzealiów takich jak m.in. papier, tektura, folia, taśma, sklejka, listwy, gwoździe oraz dodatkowo w wykaz opakowań możliwych do wykorzystania, tj. m. in. skrzynie, pudła, beczki jednak bez określenia ilości i rodzaju niezbędnych materiałów i opakowań.

W latach 2022-2025 (do września) Muzeum wydatkowało na zakup materiałów opakowaniowych¹⁶ 269 tys. zł. Ponadto, w ramach realizowanych prac remontowych realizowanych w Oddziałach na zakup materiałów opakowaniowych niezbędnych do zabezpieczenia muzealiów wydatkowano 177 tys. zł.

(akta kontroli str. 241-304, 308-313, 904-909)

W 2023 r. w Muzeum sporządzono szczegółowe szacunki wydatków niezbędnych na zakup materiałów do opakowania wszystkich muzealiów rozlokowanych w siedzibie głównej i poszczególnych oddziałach. Łączna, szacunkowa kwota niezbędna na zakup nw. materiałów wyniosła:

- 1 544,6 tys. zł na zakup materiałów do zabezpieczania muzealiów (m.in. kartony, tektura, folia, flizelina itp.),
- 82,3 tys. zł na zakup tzw. materiałów do zabezpieczenia budynków i pomieszczeń MNP przeznaczonych do magazynowania zbiorów, w tym m.in. płyty OSB i MDF, plandeki, folie, worki, cegły.

(akta kontroli str. 308-313)

W sprawie podejmowanej współpracy na rzecz ewakuacji zbiorów, Dyrektor wyjaśnił, że *podjęto rozmowy z MPK sp. z o.o. w celu wypracowania zasad współpracy i podpisania porozumienia na wypadek wystąpienia zagrożeń kryzysowych oraz wystąpienia do UM Poznania o przyznanie świadczeń rzeczowych i osobistych. W efekcie MPK wytypowała spośród posiadanego taboru pojazdy, które mogłyby posłużyć do transportu muzealiów. Działania będą kontynuowane. Ponadto podjęto rozmowy w Wydziale Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu, Wydziale Zarządzania Kryzysowego i Bezpieczeństwa Urzędu Miasta Poznania oraz*

¹⁵ W § 28 pkt 4 w zw. z § 30 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów zamieszczono wymóg określenia w instrukcji ilości i rodzaju niezbędnych środków technicznych do przeprowadzenia ewakuacji zbiorów.

¹⁶ Wydatki zaewidencjonowano w ramach wydatków zaliczanych do działu głównego konserwatora i w ramach tzw. rezerwy.

z Miejskim Konserwatorem Zabytków. Celem tych spotkań jest wypracowanie zasad współdziałania w sytuacjach kryzysowych oraz na wypadek konfliktu zbrojnego oraz pozyskanie dodatkowych źródeł finansowania wydatków na cele obronne. W wyniku spotkania w Wielkopolskim Urzędzie Wojewódzkim ustalono, że z uwagi na nałożone na MNP zadania jako podmiot ochrony ludności i obrony cywilnej, muzeum może skorzystać z dotacji celowej z programu OL i OC na lata 2025-2026. MNP złożyło 3 wnioski o dofinansowanie m.in. na zakup specjalistycznych skrzyń do najcenniejszych obrazów, środków do udzielenia pierwszej pomocy przedmedycznej oraz agregatów prądotwórczych. Procedura jest w toku. Dyrektor podkreślił, że Spotkania ze służbami, instytucjami organami administracji będą kontynuowane, w przypadku kwestii nieuregulowanych przepisami prawa planuje się podpisywanie porozumień.

(akta kontroli str. 858)

(...)¹⁷

(akta kontroli str. 321-367)

Dyrektor wyjaśnił, że materiały niezbędne do ewakuacji zbiorów były stopniowo kompletowane zgodnie z potrzebami wynikającymi z działalności wystawienniczej, konserwatorskiej i transportowej. W latach 2022-2025 Muzeum dysponowało niezbędnymi materiałami, a zakupy były realizowane w trybie bieżącym ze środków własnych instytucji. Nie występowano do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego o dodatkowe środki, ponieważ bieżące potrzeby mogły być pokrywane w ramach posiadanego budżetu. Rzeczywiste zapotrzebowanie na określone materiały zależy od aktualnego układu ekspozycji, rotacji zbiorów i specyfiki poszczególnych projektów, dlatego ustalenie jednej stałej liczby materiałów w instrukcji nie byłoby praktyczne ani w pełni adekwatne do zmieniających się warunków pracy. Muzeum zapewnia jednak stałą dostępność wyposażenia niezbędnego do właściwego zabezpieczenia zbiorów, zgodnie z obowiązującym planem ochrony i zakresem prac.

0(akta kontroli str. 863)

(...)¹⁸

(akta kontroli str. 802-806)

Ochrona miejsca przechowywania i eksponowania zbiorów

1.1.5. Komendant Miejski PSP w Poznaniu przeprowadził w maju i czerwcu 2024 r. czynności kontrolno-rozpoznawcze obejmujące swym zakresem m.in. kontrolę przestrzegania przepisów przeciwpożarowych. W ich wyniku stwierdzono m.in., że: Muzeum nie przedstawiło do kontroli aktualnej instrukcji bezpieczeństwa pożarowego, przy czym w protokole kontroli nie wskazano dlaczego uznano, iż instrukcja jest nieaktualna. Ponadto, jeden z korytarzy ewakuacyjnych nie został podzielony na odcinki o długości nie dłuższej niż 50 metrów, nie zapewniono wymaganej wydajności (przepływu wody) dla jednego hydrantu, nie przedłożono protokołu z badania awaryjnego oświetlenia ewakuacyjnego. Pismem z 6 sierpnia 2024 r. Komendant Miejski PSP poinformował Dyrektora Muzeum, że usunięcie stwierdzonego uchybienia polegającego na braku

¹⁷ Na podstawie art. 30a ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385) NIK wyłączyła jawność informacji służących zapewnieniu bezpieczeństwa muzealnom.

¹⁸ Patrz przypis nr 17.

podziału korytarza ewakuacyjnego na odcinki mniejsze niż 50 m powinno nastąpić w przypadku rozbudowy, przebudowy lub zmiany sposobu użytkowania budynku.

W związku z wynikami kontroli, decyzją z 10 lutego 2025 r. Komendant Miejski PSP nakazał: dokonać aktualizacji instrukcji bezpieczeństwa pożarowego w terminie do 31 marca 2025 r., doprowadzić do pełnej sprawności technicznej instalację awaryjnego oświetlenia ewakuacyjnego budynku Muzeum w terminie do 31 marca 2025 r., a następnie, na mocy decyzji 7 kwietnia 2025 r. prolongował termin wykonania zaleceń do 31 grudnia 2025 r.

Dyrektor 12 marca 2025 r. poinformował Komendanta PSP o realizacji ww. decyzji w zakresie opracowania instrukcji bezpieczeństwa pożarowego. Badania sprawności działania instalacji hydrantowej przeprowadzone 21 kwietnia 2025 r. potwierdziły zapewnienie odpowiedniej wydajności tych hydrantów. Ponadto, w Muzeum podjęto działania na rzecz zrealizowania decyzji Komendanta Miejskiego PSP w zakresie doprowadzenia do pełnej sprawności technicznej instalacji awaryjnego oświetlenia ewakuacyjnego, w tym m.in.:

- w listopadzie 2024 r. zakupiono 120 kompletów akumulatorów do opraw awaryjnych,
- w grudniu 2024 r. zakupiono 150 opraw awaryjnego oświetlenia ewakuacyjnego,
- w pierwszym półroczu 2025 roku wymieniono uszkodzone akumulatory w oprawach awaryjnego oświetlenia ewakuacyjnego,
- wymieniono uszkodzone oświetlenia awaryjne,
- naprawiono instalację zasilającą oprawy oświetleniowe w dwóch salach ekspozycyjnych.

(akta kontroli str. 368-394)

1.1.6. Według stanu na dzień 30 września 2025 r. w siedzibie głównej Muzeum oraz poszczególnych oddziałach ochronę fizyczną wykonywała specjalistyczna uzbrojona formacja ochronna w postaci Wewnętrznej Służby Ochrony – Straży Muzealnej. Ochronę fizyczną poprzez dozór ekspozycji muzealnych realizowali również opiekunowie ekspozycji, tj. osoby wymienione w § 18 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów. Dodatkowo bezpośrednią ochronę fizyczną sprawowali pracownicy zewnętrznego przedsiębiorcy, którzy zapewniali gotowość zespołów patrolowo-interwencyjnych.

Ochronę fizyczną wykonywano całodobowo, w tym w czasie wynikającym z § 19 ust. 1 pkt 1 ww. rozporządzenia.

(akta kontroli str. 93-96, 395-399)

Ogłędziny głównej siedziby Muzeum wykazały, że wystawiono wszystkie stanowiska, posterunki stałe i patrole przewidziane w Planie Ochrony Muzeum (dalej: POM). Na wszystkich stanowiskach, posterunkach i w patrolach, umundurowani wartownicy dysponowali środkami uzbrojenia i wyposażeniem zgodnym z POM. Liczba wartowników na poszczególnych stanowiskach, posterunkach i patrolach była zgodna z POM. W pomieszczeniach pracowników Służby Ochrony, w tym na poszczególnych posterunkach, nie przebywały żadne osoby postronne. W Muzeum i na poszczególnych stanowiskach i posterunkach znajdowały się działające urządzenia umożliwiające wykonywanie przez pracowników Służby Ochrony zadań przypisanych im w POM. Ogłędziny siedziby głównej MNP potwierdziły sprawność i funkcjonalność systemu kontroli dostępu oraz systemu monitoringu wizyjnego.

(akta kontroli str. 99-100)

We wszystkich Oddziałach ochronę wykonywali pracownicy wewnętrznej służby ochrony oraz opiekunowie ekspozycji pod nadzorem pracowników Wewnętrznej Służby Ochrony – Straży

Muzealnej. Dodatkowo zapewniono wsparcie ze strony pracowników przedsiębiorcy w zakresie stałego, całodobowego przyjmowania sygnałów alarmowych i niezwłocznego wysyłania grup interwencyjnych.

(akta kontroli str. 395-399)

Dyrektor w sprawie zakresu usług świadczonych przez zewnętrzny podmiot wyjaśnił, że: *zewnętrzny podmiot świadczący usługi w zakresie zapewnienia grup interwencyjnych realizuje zadania określone w zawartej umowie oraz w obowiązujących instrukcjach współdziałania. Zakres jego działań obejmuje przede wszystkim reagowanie na sygnały alarmowe, wsparcie w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa osób lub mienia oraz podejmowanie interwencji na polecenie przedstawiciela Muzeum. Pracownicy podmiotu zewnętrznego nie są uprawnieni do prowadzenia kontroli osób zwiedzających ani ich toreb, plecaków czy innego bagażu. Takie uprawnienia nie wynikają ani z umowy, ani z przepisów regulujących funkcjonowanie ochrony na terenie Muzeum. Czynności te mogą być wykonywane wyłącznie przez Straż Muzealną, działającą na podstawie ustawy o ochronie osób i mienia, Planu Ochrony Muzeum oraz regulaminów obowiązujących w instytucji. W Muzeum obowiązują zasady kontroli prewencyjnej wynikające z regulaminu zwiedzania i Planu Ochrony. Straż Muzealna jest uprawniona do: obserwacji zachowania zwiedzających, reagowania na sytuacje mogące zagrażać zbiorom, zwracania się do zwiedzających z prośbą o okazanie zawartości torby lub plecaka, kierowania próśb o złożenie bagażu do szatni, jeśli wymaga tego bezpieczeństwo eksponatów, podejmowania czynności porządkowych w razie naruszenia zasad zwiedzania. Czynności te mają charakter prewencyjny i służą ochronie zbiorów przed uszkodzeniem, zarysowaniem, kradzieżą lub aktami wandalizmu. W celu zapewnienia bezpieczeństwa zbiorów Muzeum stosuje równocześnie środki techniczne i organizacyjne, w szczególności: monitoring wizyjny obejmujący przestrzeń ekspozycyjne i ciągi komunikacyjne, zabezpieczenia elektroniczne eksponatów i gablot, stały dozór Straży Muzealnej na posterunkach i w salach ekspozycyjnych, regularne obchody pomieszczeń i tras zwiedzania, reagowanie na sygnały alarmowe i zgłoszenia od pracowników oraz zwiedzających, współpracę z firmą interwencyjną wyłącznie w zakresie interwencji związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa, a nie w zakresie kontroli osób.*

(akta kontroli str. 872-873)

Zgodnie ze sprawozdaniem dot. bezpieczeństwa i ochrony zbiorów, sporządzonym w lutym 2025 r., obsada kadrowa wewnętrznej służby ochrony była zgodna z wymogami określonymi w Planie Ochrony Muzeum.

(akta kontroli str. 404-444)

Dyrektor wyjaśnił, że: *aktualny stan osobowy Straży Muzealnej Muzeum Narodowego w Poznaniu jest adekwatny do potrzeb wynikających z Planu Ochrony oraz obowiązujących przepisów. Obsada wszystkich posterunków ochronnych jest zapewniona we wszystkich obiektach Muzeum. We wrześniu br. wystąpiły przejściowe wakaty spowodowane odejściem z pracy dwóch pracowników oraz śmiercią jednego członka Straży Muzealnej. Były to zdarzenia nagłe i trudne do przewidzenia. W związku z zaistniałymi wakatami niezwłocznie uruchomiono procedury rekrutacyjne zgodnie z Regulaminem rekrutacji pracowników MNP oraz z wykorzystaniem właściwych formularzy i działań przewidzianych w tej procedurze. Nowi pracownicy zostaną zatrudnieni w grudniu br., po zakończeniu postępowania rekrutacyjnego oraz spełnieniu wymogów określonych w ustawie o ochronie osób i mienia. Pomimo czasowych braków kadrowych, wszystkie posterunki są obsadzone zgodnie z Planem Ochrony. Jest to możliwe dzięki zaangażowaniu pracowników Straży Muzealnej, którzy - za swoją zgodą i w ramach obowiązujących przepisów - podejmują dodatkowe godziny służby. Pracownicy chętnie korzystają z tej możliwości, co przekłada się na stabilność obsady oraz utrzymanie pełnej ciągłości ochrony. Muzeum*

prowadzi na bieżąco działania mające na celu utrzymanie stabilnej obsady stanowisk ochronnych, w tym odpowiednie planowanie grafików służby oraz sprawną organizację pracy. Dzięki temu ochrona obiektów i zbiorów Muzeum jest zapewniona w sposób nieprzerwany i zgodny z obowiązującymi przepisami.

(akta kontroli str. 870)

Dyrektor, w sprawie zasad i warunków prowadzenia rekrutacji pracowników Straży Muzealnej MNP wyjaśnił, że rekrutacja prowadzona jest zgodnie z obowiązującym „Regulaminem rekrutacji pracowników MNP”. W trakcie naboru Muzeum weryfikuje spełnienie wymagań wynikających z ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia oraz z rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji dotyczących kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej. Oceniane są w szczególności posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych, zdolność fizyczna i psychiczna do wykonywania zadań ochronnych, potwierdzona ważnymi orzeczeniami lekarskimi i psychologicznymi, posiadanie wpisu na listę kwalifikowanych pracowników ochrony fizycznej, posiadanie wymaganych szkoleń i uprawnień, znajomość przepisów prawa związanych z wykonywaniem ochrony osób i mienia. Składający wyjaśnienia podkreślił, że Muzeum nie stosuje żadnych kryteriów dyskryminujących, w tym dotyczących wieku kandydata. Zgodnie z przepisami prawa pracy oraz ustawą o ochronie osób i mienia, wiek nie jest kryterium dopuszczenia lub niedopuszczenia do pracy w ochronie. Jedynym obiektywnym kryterium jest posiadanie aktualnej zdolności fizycznej i psychicznej do wykonywania zadań wynikających ze stanowiska, potwierdzonej przez uprawnionych lekarzy oraz spełnienie wymagań kwalifikacyjnych określonych w przepisach. W związku z powyższym każda osoba, która spełnia warunki ustawowe, zdrowotne oraz kwalifikacyjne, może zostać zatrudniona na stanowisko wartownika lub kwalifikowanego pracownika ochrony fizycznej, niezależnie od wieku. Proces rekrutacji przebiega zatem zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz zasadą równego traktowania kandydatów.

(akta kontroli str. 871)

W sprawie stosowania w Muzeum dodatkowych gablot lub szklanych osłon zabezpieczających zbiory przez kradzież lub aktami wandalizmu Dyrektor wyjaśnił, że: w ramach zabezpieczenia obiektów malarstwa w MNP, stosuje się: dodatkowe przeszklenia w przypadkach koniecznych, tj.: obrazów na podłożach papierowych, np. pastele, szyby „muzealne” z dodatkowym filtrem UV; obrazów szczególnie wrażliwych (ze względu na zastosowane materiały) na uszkodzenia mechaniczne i zmiany wynikające z warunków zewnętrznych (np. kurz, zabrudzenie powierzchniowe, zagrożenie mikrobiologiczne, hipotetyczne zmienne warunki klimatyczne) - wybrane dzieła z Działu Sztuki Współczesnej, obrazy o szczególnym znaczeniu wymagające szczególnego odseparowania od wpływu warunków zewnętrznych. W innych przypadkach decyzja o wprowadzeniu bariery szklanej na powierzchni warstwy malarskiej jest rozważana indywidualnie i stosowana w razie konieczności ze względów konserwatorskich. W Galerii Sztuki Polskiej od końca XVIII w. do 1945 r. eksponowano 382 obrazów oraz 72 rzeźby, z których zabezpieczano przeszkleniem 41 obrazów i zabezpieczano kloszami 14 rzeźb. W Galerii Sztuki Współczesnej eksponowano 184 obrazy (w tym fotografie) oraz 46 rzeźb, z których zabezpieczano przeszkleniem 24 dzieła. Rzeźby nie były przykryte kloszami ze względu na znaczny rozmiar, technikę wykonania (metal), ze względów estetycznych. W Galerii Sztuki Starożytnej w przeszklonej szafie przechowywano 773 muzealia¹⁹. Rzeźby eksponowane w wolnej przestrzeni nie były przykryte kloszami. Dyrektor podkreślił, że część muzealiów posiadała dodatkowe zabezpieczenie.

¹⁹ Łączna ilość muzealiów (wg pozycji inwentarzowych) zaewidencjonowana w Galerii Sztuki Starożytnej wyniosła 863 pozycji na koniec grudnia 2024 r.

(akta kontroli str. 864)

1.1.7. Zarządzeniem z 11 czerwca 2015 r. Dyrektor powołał komisję ds. przeglądu stanu zabezpieczeń budowlanych i mechanicznych, w tym sprawdzania kompletności kluczy. W okresie objętym kontrolą Komisja sprawdziła ww. systemy w dniach: 5 grudnia 2022 r., 14 grudnia 2023 r. i 25 października 2024 r. W trakcie przeglądu przeprowadzonego w 2023 r. stwierdzono drobne usterki dotyczące luzów w zawiasach wybranych drzwi przeciwpożarowych, konieczność konserwacji zamków w kilku pomieszczeniach magazynowych oraz miejscowych uszkodzeń krat okiennych. Usterki te usunięto. W 2024 r. nie stwierdzono uchybień w zakresie stanu zabezpieczeń budowlanych i mechanicznych.

W trakcie wszystkich przeprowadzonych przeglądów stwierdzono, że ewidencja i sposób przechowywania kluczy nie budziły zastrzeżeń, a przyjęte rozwiązania organizacyjne zapewniały wymagany poziom bezpieczeństwa.

(akta kontroli str. 445-449)

W latach 2022-2025 w siedzibie głównej Muzeum, z zachowaniem częstotliwości określonej w § 14 rozporządzenia w sprawie zabezpieczenia zbiorów, dokonywano regularnych przeglądów i konserwacji systemów sygnalizacji pożarowej, sygnalizacji włamania i napadu, telewizji dozorowej i kontroli dostępu. Czynnościami sprawdzenia obejmowano m.in. systemy: indywidualnego zabezpieczenia eksponatów, gaśniczy (instalację gaszenia gazem, system hydrantowy, sprzęt gaśniczy), alarmowania pożarowego, wentylatorów oddymiających, przegród przeciwpożarowych, wykrywania włamania i napadu, kontroli dostępu, telewizji dozorowej.

Prace związane z konserwacją zabezpieczeń elektronicznych siedziby głównej Muzeum dokumentowano w książce eksploatacji i konserwacji zabezpieczeń elektronicznych, zgodnie z § 16 rozporządzenia w sprawie zabezpieczenia zbiorów.

(akta kontroli str. 584-596)

W wyniku przeglądów przeprowadzonych w latach 2022-2025 stwierdzono m.in.: zerwane linki otwierania bram w drzwiach magazynów, trudności w uszczelnieniu zaworu instalacji hydrantowej, konieczność weryfikacji i wymiany okablowania systemu alarmowania pożarowego.

W Muzeum zrealizowano naprawę zerwanych linek drzwi magazynowych, dokonano wymiany zaworu wraz z elementami uszczelniającymi. Dyrektor wyjaśnił, że ze względu na konieczność weryfikacji i wymiany okablowania systemu alarmowania pożarowego zakres niezbędnych prac ujęto w ramach planowanego zadania inwestycyjnego. Dyrektor wyjaśnił, że zakres rzeczowy tego zadania obejmuje m.in. *wymianę i modernizację systemu alarmowania pożarowego, systemów wykrywania włamania i napadu, kontroli dostępu oraz telewizji dozorowej, a także modernizację infrastruktury elektrycznej, oświetlenia, automatyki budynkowej*. Na dzień składania wyjaśnień Muzeum nie dysponowało środkami finansowymi na realizację zadania i oczekiwało na potwierdzenie finansowania zadania przez Ministerstwo. Do czasu rozpoczęcia inwestycji system, jak wyjaśnił Dyrektor, *system alarmowania pożarowego został przywrócony do pełnej sprawności technicznej w ramach bieżących prac serwisowych i funkcjonował prawidłowo*.

(akta kontroli str. 564-583, 861)

Analizy stanu zabezpieczenia muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem zostały sporządzone, w każdym roku okresu objętego kontrolą, zgodnie z § 15 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów. W podsumowaniu wyników tych przeglądów każdorazowo wskazano, że Straż Muzealna, w tym poszczególne posterunki są wyposażone w środki uzbrojenia,

ochrony i inne zgodnie z POM. Według tych analiz kierownictwo i pracownicy ochrony zapewniają utrzymanie pełnego bezpieczeństwa w Muzeum poprzez dokładne wykonywanie obowiązków zgodnie z tabelami służb i instrukcjami, prawidłowo jest sprawowany nadzór nad realizacją zadań ochronnych, cyklicznie prowadzone są szkolenia w zakresie obsługi urządzeń i systemów zabezpieczeń oraz stosowania procedur ochrony.

(akta kontroli str. 400-444)

(...)²⁰

(akta kontroli str. 597-620, 876-877)

W latach 2022-2025 (do dnia 30 września 2025 r.) w siedzibie głównej Muzeum nie odbywały się wizytacje ani kontrole ze strony Narodowego Instytutu Muzeów, których przedmiotem byłaby ocena lub weryfikacja zastosowanych rozwiązań z zakresu zabezpieczeń technicznych zbiorów lub infrastruktury muzealnej.

(akta kontroli str. 867-869)

Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Poznaniu po przeprowadzeniu w październiku 2025r. na zlecenie NIK kontroli siedziby głównej Muzeum poinformował, że:

- w jednym budynku stwierdzono występowanie spękań ścian, a Muzeum założyło szczelinomierze, które podlegają obserwacji,
- nie stwierdzono nieprawidłowości w prowadzeniu ksiąg obiektu budowlanego, jak i prowadzenia kontroli okresowych budynku,
- w protokołach kontroli okresowych stwierdzono występowanie nieprawidłowości, co do których Muzeum zobowiązało się przedłożyć harmonogram prac naprawczych,
- trwały prace budowlane polegające na renowacji elewacji gmachu głównego MNP prowadzone w oparciu o decyzję Prezydenta Miasta Poznania.

(akta kontroli str. 560-563)

W protokołach z przeprowadzonych kontroli okresowych odnotowywano realizację zaleceń z poprzedniej kontroli. W wyniku kontroli okresowej przeprowadzonej w I półroczu 2025 r. w siedzibie głównej Muzeum stwierdzono:

- w tzw. budynku administracji: konieczność naprawy elewacji budynku, wymiany skorodowanego zastrzału masztu antenowego, usunięcia rdzy ze schodów technicznych,
- w tzw. „skrzydle północnym”: konieczność odciążenia stropu antresoli, oczyszczenia podkonstrukcji stalowej pod agregatami klimatyzatorów, wykonania balustrady nad schodami prowadzącymi na dach (zagrożenie ze względu na BHP), oczyszczenia wpustu dachowego, usunięcia korozji lub wymiany elementów wentylacyjnych zlokalizowanych na dachu, konserwacji dachu zapobiegającej przeciekom, wymiany starej, drewnianej stolarki okiennej, poprawy i wymiany skorodowanych mocowań odgromowych.

(akta kontroli str. 450-559)

Spośród 21 zaleceń sformułowanych w protokole z ww. kontroli, według stanu na dzień prowadzenia czynności kontrolnych²¹: wykonano sześć zaleceń, trwały prace związane z rewitalizacją i konserwacją elewacji budynku i naprawy masztu antenowego obejmujące łącznie

²⁰ Patrz przypis nr 17.

²¹ 14 listopada 2025 r.

cztery zalecenia, ujęto w planach remontów realizację pozostałych 10 zaleceń dotyczących m.in. naprawy dachu.

Dyrektor Muzeum w sprawie stwierdzonych pęknięć ścian wyjaśnił, że *zastosowane zostały szczelinomierze. Okresowo dokonywana jest kontrola wielkości pęknięć. Ostatnia kontrola, wykonana w sierpniu 2025 r. nie wykazała zwiększenia szczelin.* W sprawie braku balustrady na dachu budynku Dyrektor wyjaśnił, że *dach nie jest przestrzenią ogólnie dostępną. Prace eksploatacyjne na dachu wykonywane są zgodnie z obowiązującymi w MNP przepisami BHP z wykorzystaniem sprzętu zabezpieczającego przed wypadkiem z wysokości. Montaż balustrady nie jest konieczny.*

(akta kontroli str. 859-860)

W latach 2022-2025 r. organy nadzoru budowlanego przeprowadziły kontrole w jednym oddziale Muzeum, obejmującym budynki Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie. Po przeprowadzonej kontroli Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Jarocinie, z uwagi na zły stan techniczny budynku „dom ogrodnika”, zakazał użytkowania tego obiektu do czasu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości oraz nakazał odpowiednie oznakowanie obiektu i wygrodzenie oraz uporządkowanie terenu wokół tego budynku. W ocenie powiatowego inspektora budynek nadawał się do rozbiórki. Muzeum wykonało ww. czynności, a budynek został rozebrany.

(akta kontroli str. 597-620)

Ochrona zbiorów w czasie transportu i przenoszenia

(...)²²

W okresie objętym badaniem Muzeum nie organizowało konwojów mienia muzealnego, w odniesieniu do których zostało udzielone poręczenie, o którym mowa w art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 8 maja 1997 r. o poręczeniach i gwarancjach udzielanych przez Skarb Państwa oraz niektóre osoby prawne²³.

Analiza czterech przeprowadzonych konwojów, w tym dwóch dla muzealiów o wartości przekraczającej 15 jednostek obliczeniowych wykazała, że:

- Szef lub Zastępca Szefa Ochrony we wszystkich czterech przypadkach przekazał do Narodowego Instytutu Muzeów informację o transporcie zbiorów zawierającą, zgodnie z wymogami § 26 ust. 1 pkt 1-4 i 6 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów dane o: miejscu, dacie i godzinie planowanego rozpoczęcia oraz zakończenia transportu zbiorów; trasie transportu zbiorów; rodzaju transportowanych zbiorów i ich wartości, podanej w jednostkach obliczeniowych; marce, kolorze i numerze rejestracyjnym pojazdu zaplanowanego do transportu; imionach, nazwiskach oraz stanowiskach służbowych osób uczestniczących w transporcie zbiorów i konwoju: kuriera muzealnego, kierowców, dowódcy konwoju i konwojentów, a także numery ich dowodów osobistych. W ramach skontrolowanych konwojów nie transportowano muzealiów za granicę. Nie planowano również dłuższych postojów i noclegów.
- Zastępca Dyrektora każdorazowo wskazał w formie pisemnej rodzaj środka transportu, którym będą transportowane zbiory oraz rodzaj konwoju oraz wyznaczył pisemnie kuriera muzealnego do uczestniczenia w transporcie zbiorów o wartości większej od 1 jednostki obliczeniowej. Zapewniono, aby transport zbiorów organizowały i wykonywały uprawnione osoby z wykorzystaniem – w uzasadnionych przypadkach – pojazdów samochodowych ubezpieczających.

²² Patrz przypis nr 17.

²³ Dz. U. z 2024 r. poz. 291.

Było to zgodne z postanowieniami pkt 1 załącznika nr 3 do rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów.

– We wszystkich czterech przypadkach powiadomienie do NIM o planowanych konwojach nastąpiło na krócej niż 10 dni roboczych przed planowanym rozpoczęciem transportu zbiorów, który odbywa się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tj.: 9, 8, 5 i 8 dni roboczych przed planowanym terminem konwoju, co stanowiło to naruszenie § 26 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów. Ponadto, w treści ww. powiadomień przekazanych do NIM nie zawarto niektórych informacji wymaganych w ww. rozporządzeniu. Zagadnienia to opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 621-648)

1.1.9. Analiza wytypowanych czterech przypadków transportu zbiorów Muzeum wykazała, że:

– Dyrektor przed przeniesieniem muzealiów poza teren Muzeum, stosownie do § 2 rozporządzenia w sprawie przenoszenia muzealiów, zawarł z podmiotem przyjmującym muzealia pisemną umowę, w której określił w szczególności: cel przeniesienia, miejsce przeniesienia, okres, na jaki następowało przeniesienie, wymagane warunki transportu, wymagane warunki przechowywania, a także czy sporządził wykaz muzealiów wraz z dokumentacją wizualną.

– przeniesienie muzealiów, stwierdzono protokołem zdawczo-odbiorczym, zawierającym informacje wymagane w § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia,

– w jednym przypadku, w którym muzealia były przenoszone poza granice kraju, ich transport odbywał się pod opieką kuriera muzealnego, zgodnie z § 6 ust. 1 ww. rozporządzenia. W związku z wypożyczeniem poza granicę jednej grafiki i 12 obrazów olejnych, Dyrektor wyznaczył do roli kuriera muzealnego konserwatora z pracowni konserwacji malarstwa i rzeźby.

– wypożyczone muzealia zostały zwrócone przez podmiot je przyjmujący w planowanym terminie zwrotu i w stanie niepogorszonym.

(akta kontroli str. 649-720)

1.2. Ochrona zabytkowych zbiorów i siedzib muzeum na wypadek sytuacji kryzysowych

Działania na rzecz ochrony muzeum przed wystąpieniem sytuacji kryzysowych

(...)²⁴

(akta kontroli str. 703-734)

(...)²⁵

(akta kontroli str. 847)

Analiza wybranych losowo 100 muzealiów zgromadzonych w głównej siedzibie MNP, zaliczonych w planie ochrony zabytków do I kategorii ewakuacji wykazała, że wszystkie te muzealia zostały wpisane do muzealnej bazy danych, a także dla wszystkich muzealiów sporządzono dokumentację wizualną.

(akta kontroli str. 736-741)

Główny Inwentaryzator MNP, w sprawie braku kart ewidencyjnych dla wszystkich muzealiów, wyjaśniła, że *Muzeum prowadzi ewidencję zgodnie z zapisami rozporządzenia w sprawie*

²⁴ Patrz przypis nr 17.

²⁵ Patrz przypis nr 17.

ewidencjonowania zabytków w muzeach, która to ewidencja prowadzona jest poprzez wpis do księgi inwentarzowej, karty ewidencyjne oraz tworzone są metadane opisowe w muzealnej bazie danych. Informacje na temat posiadanych muzealiów zapisane są w księgach inwentarzowych, natomiast nie dla wszystkich sporządzono karty ewidencyjne. Sytuacja ta jest zdiagnozowana i Muzeum wypracowuje plan prac naprawczych, który realizowany jest po przeprowadzonej okresowej kontroli zbiorów. Dodała ponadto, że: braki w prowadzonej ewidencji wynikają z różnych powodów w tym m.in. z braków kadrowych, co należy rozpatrywać w odniesieniu do liczby posiadanych zbiorów. W wyniku istniejącego stanu, Muzeum dokłada wszelkich starań, aby sytuację tę zmienić, a początkiem tych działań są wnioski z przeprowadzonej kontroli zbiorów, która właśnie uwypukla ewentualne zaniedbania. Przykładem może być Gabinet Numizmatyczny, w którym prowadzona jest kontrola od sierpnia 2023 i wdrażane są działania pokontrolne zmierzające do uporządkowania kwestii braków ewidencyjnych. Kolejnym przykładem jest Galeria Plakatu i Projektowania Graficznego, w której komisja wykazała brak kart ewidencyjnych dla 3 918 obiektów, co zostanie uzupełnione w najbliższym czasie, do końca 2026 roku.

(akta kontroli str. 845-846)

Wskazując przyczyny braku dokumentacji wizualnej dla całości zbioru, Główny Inwentaryzator MNP wyjaśniła, że Muzeum dokłada wszelkich starań, aby sprostać wymogom nakładanym przez ustawodawcę w celu zapewniania pełnej ewidencji zbiorów, a dokładnie wykonywania dokumentacji wizualnej. W 2025 r. powołano Sekcję ds. digitalizacji, która zapoczątkowała działania zmierzające do zapewnienia płynności w działaniu związanym z szeroko pojętą digitalizacją: zapewniono opiekę merytoryczną nad wytwarzanymi metadanymi opisowymi poprzez stworzenie stanowiska pracy i zatrudnienie Administratora Merytorycznego Muzealnej Bazy Danych (sierpień 2015), następnie zatrudniono fotografa (marzec 2017), a następnie pracownika na stanowisku weryfikatora dokumentacji wizualnej (marzec 2016). W celu zwiększenia przyrostu wykonywanych odwzorowań cyfrowych w lipcu 2021 zatrudniono kolejnego fotografa. W zależności od typów fotografowanych obiektów (płaskie czy przestrzenne) średnio, w ciągu roku wykonywane są wizerunki dla 5 000 a 7 000 muzealiów. Digitalizacja obiektów jest ściśle związana z bieżącymi potrzebami i działaniami instytucji, gdzie w pierwszej kolejności fotografowane są nabytki, obiekty po konserwacji, obiekty wypożyczane, zamówienia wizerunków przez zewnętrznych klientów w następnie proces realizowany jest według wewnętrznych planów digitalizacji danej galerii, działu oraz celów wydawniczych. Składająca wyjaśnienia dodała, że wyżej opisana sytuacja dotyczy fotografii cyfrowych. Muzeum Posiada również bardzo duży zbiór fotografii analogowej, która była wykonywana w latach wcześniejszych. Ponadto, Muzeum kilkakrotnie składało wnioski o dotację celową oraz również starało się pozyskać dofinansowanie z funduszy europejskich, ale niestety bezskuteczne.

(akta kontroli str. 846-847)

W latach 2022-2025 Dyrektor podejmował działania na rzecz pozyskania środków finansowych na zakup systemu do udostępniania zbiorów. W ramach tego przedsięwzięcia, oprócz budowy rozwiązań dot. budowy portalu do prezentacji zdigitalizowanych zbiorów oraz materiałów edukacyjnych, zaplanowano m.in. budowę nowego systemu teleinformatycznego dla muzealnej bazy danych umożliwiającego zwiększenie: bezpieczeństwa zbiorów, zasobów do przechowywania danych i tworzenia ich kopii zapasowych uwzględniając zwiększaną bazę digitalizowanych obiektów, a także funkcjonalności systemu dla pracowników Muzeum i jego ośmiu oddziałów.

Dla ww. przedsięwzięcia Dyrektor sporządził odrębne programy inwestycji i wystąpił do Ministerstwa o przyznanie dotacji na realizację zadania w kwotach: 350 tys. zł w 2022 r., 500 tys. zł w 2023 r. i 600 tys. z 2024 r. Muzeum nie uzyskało dotacji na realizację ww. zadania i nie posiadało

informacji na temat przyczyn jej nieprzyznania. W 2024 r. Dyrektor Muzeum złożył wniosek o dofinansowanie ww. projektu ze środków programu operacyjnego *Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027*. Wniosek o dofinansowanie projektu pn. "Ars Aperta. Digitalizacja i udostępnienie zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu" uzyskał ocenę negatywną na etapie oceny merytorycznej i nie został zakwalifikowany do dofinansowania przez Komisję Oceny Projektów.

(akta kontroli str. 742-763)

W Muzeum przechowywano zbiory, które nie zostały zaewidencjonowane. Główny Inwentaryzator wyjaśniła, że *Muzeum przechowuje obiekty niezaewidencjonowane, które nie są ujęte ani w księdze inwentarzowej, księdze depozytowej czy pomocniczej lub innych księgach, jednakże dla niżej wymienionego zbioru sporządzono spisy robocze. Brak ewidencji dla następujących zbiorów przedmiotów: zbiór zabytków archeologicznych 95 kartonów; zbiór fotografii i negatywów ponad 25 000; zbiór przedmiotów etnograficznych 78; złom FON 1 400 kg; zabytki (detale architektoniczne, kafle piecowe i inne elementy pochodzące z dawnego wyposażenia rezydencji w Rogalinie) ponad 1 000, przedmioty pozostawione na przechowanie w związku z prowadzonymi dochodzeniami sądowymi 49; różne obiekty nieznanego pochodzenia 63; obiekty średniowieczne 3. Brak przeprowadzonej ewidencji dla ww. zbioru przedmiotów rozumianej jako wpis do księgi inwentarzowej lub karty ewidencyjnej, spowodowane jest wieloma czynnikami m.in. technicznymi, stanu obiektu, brakami kadrowymi, lokalowymi oraz prawnymi. Przykładowo wymieniony wyżej zbiór archeologiczny został przyjęty do Muzeum w celu jego zabezpieczenia i docelowo przekazany ma być do wyspecjalizowanej jednostki jaką jest Muzeum Archeologiczne. Niestety, zaplanowane prace zostały wstrzymane ze względów technicznych (braki lokalowe) i prace te odłożono w czasie. Natomiast zbiór fotografii i negatywów jest w trakcie przeglądu i ewidencji, ale ze względu na popełnione wcześniej błędy podczas procesu opracowywania oraz mając na uwadze liczbę obiektów, do zadania trzeba podejść ponownie. Podkreślić należy, że przedmioty te mają zapewnione dobre miejsca przechowywania.*

(akta kontroli str. 847-848)

Badanie próby obejmującej cztery muzealia zaliczone do I kategorii ewakuacji wykazało, że zgodnie przepisami rozporządzenia w sprawie ewidencjonowania zabytków muzealia te zostały wpisane do księgi inwentarzowej pod odrębnym numerem, wpis zawierał możliwe do ustalenia dane identyfikacyjne zabytku, w dokumentacji ewidencyjnej prowadzonej w formie papierowej – wpis został dokonany w sposób trwały i czytelny, wpisu do księgi inwentarzowej dokonano w ciągu 1 dnia od dnia objęcia w posiadanie. Oględziny muzealiów wykazały, że otrzymały one trwałe oznakowanie. W stosunku do ww. muzealiów przestrzegano zasad określonych przez Dyrektora w instrukcji ewidencyjnej.

(akta kontroli str. 726-734)

1.2.2. W Muzeum w 2007 r. opracowano plan ochrony zabytków, który został zatwierdzony przez ówczesnego Prezydenta Miasta Poznania - Szefa Obrony Cywilnej dla Poznania. Ponadto, plan ten został uzgodniony z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Uzgodniony plan, sporządzony w trzech egzemplarzach, został przekazany właściwemu terenowemu organowi obrony cywilnej oraz właściwemu organowi ochrony zabytków. Plan składał się z dwóch części.

W części dotyczącej zabytków nieruchomych zawierał m.in. wykaz przewidywanych prac zabezpieczających gmachu Muzeum wpisanego do rejestru zabytków, w tym m.in. opisy sposobu:

- oznakowania obiektu znakami konwencji Haskiej.

- zabezpieczenia otworów okiennych i drzwiowych podpiwniczeń, parteru, i piętra oraz wybrane elementy wystroju architektonicznego zewnętrznych ścian obiektu,
- wzmocnienia ochrony ppoż. na każdej kondygnacji poprzez wyposażenie w dodatkowy sprzęt gaśniczych oraz ustawienie na zewnątrz skrzyń z piaskiem.

W planie zamieszczono szczegółowy wykaz materiałów budowlanych niezbędnych do zabezpieczenia budynku. Dodatkowo określono porządek realizacyjny i przebiegu robót, organizację zespołów roboczych, organizację wykorzystania transportu i sprzętu, powierzchnie magazynowe i socjalno-bytowe, zapotrzebowanie energetyczne, wytyczne bhp, organizację sposobu powiadamiania i alarmowania.

Plan ochrony zabytków w części dot. zabytków ruchomych zawierał wykaz zabytków wraz z ich numerami inwentarzowymi sporządzony dla poszczególnych galerii i gabinetów. Ponadto zawierał m.in. instrukcje postępowania pracowników lub wyznaczonych grup pracowników, w tym wewnętrznej służby ochrony w razie określonych sytuacji kryzysowych, w tym instrukcję postępowania na wypadek napadu i działań terrorystycznych, w przypadkach szczególnych, instrukcję współpracy Straży Muzealnej z jednostkami Policji, Straży Miejskiej, Straży Pożarnej i Obrony Cywilnej, zasady prowadzenia ewakuacji, sposób postępowania i alarmowania na wypadek powstania pożaru, wykaz prac przygotowawczych, organizacyjnych, techniczno-inżynierskich, dokumentacyjnych i innych niezbędnych do wykonania z określeniem osób odpowiedzialnych i zespołów ze wskazaniem przypisanych im zadań oraz czasu i wykonania, wykaz rodzaju i ilości potrzebnych materiałów, przy czym wymieniono jedynie rodzaje poszczególnych materiałów typu: skrzynie, kontenery, pudła, worki ale nie określono potrzeb (tabela pozostała niewypełniona), wykaz możliwych do wykorzystania materiałów do pakowania muzealiów ale nie określono dokładnych potrzeb (tabela pozostawała niewypełniona), schemat systemu kierowania i współdziałania, organizację łączności kierowania i współdziałania na punkcie kierowania obroną cywilną MNP. Plan zawierał dodatkowo schemat łączności radiowej (zapasowej) w punkcie kierowania obroną cywilną MNP, harmonogram realizacji przedsięwzięć z zakresu ochrony dóbr kultury w MNP ze wskazaniem rodzaju przedsięwzięć, czasu realizacji, osób odpowiedzialnych (np. Dyrektor MNP i wykonawcy np. Z-ca dyrektora ds. administracyjnych), wskazówki do pakowania i zabezpieczenia zbiorów.

Ponadto, w planie zamieszczono wzory: spisu zawartości opakowania, formularza zgłoszenia strat w zabytkach, karty tożsamości dla personelu przydzielonego do ochrony dóbr kultury. Zawierał także dodatkowo tabelę sygnałów alarmowych oraz telefony alarmowe i informacyjne.

W muzeum corocznie dokonywano aktualizacji planu poprzez sporządzenie aktualizacji wykazu zbiorów przeznaczonych do przemieszczenia na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowej. Nie dokonywano jednak aktualizacji planu w pozostałym zakresie, a ponadto nie zawierał on niektórych danych wymaganych w instrukcji opracowania planu ochrony zabytków. Zagadnienia te opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Sporządzone w latach 2022-2025 wykazy wyselekcjonowanych zbiorów przeznaczonych do zabezpieczenia wraz z podziałem na kilka grup priorytetowych²⁶ nie zawierały wszystkich zbiorów zaewidencjonowanych w księgach inwentarzowych MNP dla poszczególnych galerii i gabinetów.

²⁶ Zgodnie z opublikowanym w 2024 r. przez Narodowy Instytut Muzeów dokumentem pn. „Zalecenia dla muzeów w zakresie przygotowania do sytuacji kryzysowej i wojny” Muzeum zalecono identyfikację obiektów ze zbiorów przeznaczonych do zabezpieczenia lub ewakuacji.

Dyrektor wyjaśnił m.in, że: *sporządzony wykaz jest zgodny z obowiązującymi przepisami prawa, rozporządzeniami wykonawczymi Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zasadami konserwatorskimi oraz wytycznymi Narodowego Instytutu Muzeów. Różnice liczbowe wskazane w dokumentacji kontrolnej są naturalnym i prawidłowym skutkiem selektywnego charakteru list ewakuacyjnych, który wynika bezpośrednio z konstrukcji polskiego systemu prawnego w zakresie zabezpieczania zbiorów muzealnych. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach określa obowiązek zapewnienia właściwych warunków przechowywania i zabezpieczenia zbiorów, nie nakłada jednak obowiązku ewakuacji całego zasobu inwentarzowego ani obowiązku sporządzania wykazu obejmującego wszystkie muzealia. Dyrektor wyjaśnił ponadto, że przepisy rozporządzeń w sprawie zabezpieczenia zbiorów i ochrony zabytków wskazują na selektywny charakter wykazu, którego zakres ma być dostosowany do realnych warunków oraz do wykonania w czasie rzeczywistym. Według wyjaśnień Dyrektora, celem przepisów jest zabezpieczenie obiektów najbardziej narażonych, a nie ewakuacja całości zgromadzonych muzealiów, co w przypadku muzeów o strukturze i wielkości porównywalnej z MNP byłoby niemożliwe operacyjnie oraz nieuzasadnione konserwatorsko. Stanowisko to znajduje pełne potwierdzenie w aktualnych zaleceniach Narodowego Instytutu Muzeów, który w dokumencie „Zalecenia dla muzeów w zakresie przygotowania do sytuacji kryzysowej i wojny” z 2024 r. jednoznacznie wskazuje, że wykazy muzealiów przeznaczonych do ewakuacji powinny obejmować wyłącznie te obiekty, których ewakuacja jest realnie możliwa, konieczna i uzasadniona z punktu widzenia wartości oraz ryzyka. NIM zwraca uwagę, że zbyt szerokie wykazy są niewykonalne operacyjnie i mogą prowadzić do nieskuteczności działań, co byłoby sprzeczne z celem ochrony zbiorów. Dotyczy to w szczególności zbiorów masowych, takich jak zbiory plakatów lub grafik, w których liczebność uniemożliwia objęcie wykazami całości zasobów. Na kształt wykazu wpływają również warunki architektoniczne i techniczne Muzeum. Znaczna część zbiorów przechowywana jest w magazynach zaprojektowanych zgodnie z najwyższymi standardami bezpieczeństwa, w tym w magazynie wyposażonym w instalację gaszenia gazem, systemy sygnalizacji pożaru, kontrolę dostępu oraz wydzielone strefy pożarowe. Zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz praktyką konserwatorską magazyny tego typu stanowią najbezpieczniejsze miejsce przechowywania zbiorów, a ich ewentualna ewakuacja w sytuacji zagrożenia zwiększałaby ryzyko ich uszkodzenia (...).*

(akta kontroli str. 1207-1217)

W Muzeum cyklicznie dokonywano aktualizacji danych kontaktowych do najważniejszych instytucji i osób, m.in. do służb tzw. stałego dyżuru wykonywanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Spisy te dostępne były m.in. na stanowiskach i posterunkach ochrony Straży Muzealnej. Muzeum dysponowało wykazem pracowników wyłączonych od obowiązku pełnienia służby wojskowej²⁷ w rozumieniu ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny²⁸.

(akta kontroli str. 1155-1161)

Do planu ochrony zabytków nie dołączono "Technicznego projektu zabezpieczenia zabytku" oraz "Karty projektowej", o których mowa w ust. 4 pkt 1 i 2 w instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków stanowiącej załącznik do rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

²⁷ Poprzednio „osoby reklamowane od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej”, stosownie do postanowień ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r. poz. 372, ze zm.), uchylonej z dniem 22 kwietnia 2022 r.

²⁸ Dz. U. z 2025 r. poz. 825, ze zm.

Dyrektor wyjaśnił m.in., że: *ww. dokumenty mają charakter warunkowy i sporządzane są wyłącznie w sytuacji przewidzianej w Instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, stanowiącej załącznik do rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. Zgodnie z Instrukcją „Techniczny projekt zabezpieczenia zabytku” opracowuje się jedynie na podstawie decyzji właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, dla obiektów o szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa narodowego, wymagających specjalistycznych rozwiązań techniczno-inżynierskich. „Karta projektowa” powstaje dopiero w oparciu o uprzednio sporządzony projekt techniczny i ma charakter wtórny względem niego. Instrukcja nie przewiduje możliwości samodzielnego sporządzenia tych dokumentów przez jednostkę organizacyjną, jeżeli nie została wydana decyzja organu konserwatorskiego. Muzeum, działając zgodnie z art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, obowiązane jest działać wyłącznie na podstawie i w granicach prawa i nie może zastępować organów administracji publicznej w podejmowaniu rozstrzygnięć zastrzeżonych do ich kompetencji. Należy również podkreślić, że sporządzenie „Technicznego projektu zabezpieczenia zabytku” oraz „Karty projektowej” wiązałoby się z poniesieniem znacznych kosztów finansowych i wymagałoby zaangażowania wyspecjalizowanych podmiotów posiadających stosowne uprawnienia. Zgodnie z art. 44 ust. 3 ustawy o finansach publicznych, wydatki publiczne mogą być ponoszone jedynie w sposób celowy, oszczędny i zgodny z przepisami prawa. Zlecenie opracowań technicznych w sytuacji braku formalnej decyzji właściwego organu stanowiłoby działanie bez podstawy prawnej i mogłoby prowadzić do naruszenia dyscypliny finansów publicznych, co było również podnoszone w raportach Najwyższej Izby Kontroli dotyczących ochrony zabytków.*

W latach 2022-2025 Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Instytut Muzeów ani Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków nie przekazali do Muzeum żadnych decyzji, wytycznych ani zaleceń dotyczących obowiązku sporządzenia „Technicznego projektu zabezpieczenia zabytku” lub „Karty projektowej”. Wobec braku takiej decyzji Muzeum nie posiadało podstawy prawnej do opracowania ww. dokumentów, a ich brak w planie ochrony zabytków jest zgodny z przepisami prawa oraz zasadami działania administracji publicznej.

1.2.3 Zgodnie ze sporządzonym planem ochrony zabytków, a także instrukcją ewakuacji zbiorów, Muzeum nie planowało rozśrodkowania lub ewakuacji zbiorów poza siedzibę MNP. Nie typowano i nie przygotowano miejsc ewakuacji ani tras przejazdu dla muzealiów zgromadzonych w głównej siedzibie MNP. Planowano przedsięwzięcia związane z ukryciem i zabezpieczeniem zabytków ruchomych w obrębie nieruchomości Muzeum²⁹.

Dyrektor wskazując powody nieplanowania rozśrodkowania zbiorów wyjaśnił, że zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczania zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą, muzeum jest zobowiązane do opracowania planu ewakuacji zbiorów oraz określenia sposobu ich zabezpieczenia w sytuacjach zagrożenia. Przepisy nie nakładają jednak obowiązku uzgadniania tych dokumentów z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego ani z Narodowym Instytutem Muzeów. W związku z powyższym plan ewakuacji zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu został opracowany w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, w tym

²⁹ Zgodnie z § 6 pkt 1 Instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, stanowiącej załącznik do rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. oraz rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów. Przyjęto rozwiązanie polegające na prowadzeniu ewakuacji zbiorów w obrębie siedziby głównej Muzeum, do pomieszczeń o odpowiednich parametrach bezpieczeństwa, przystosowanych do czasowego przechowywania muzealiów. Decyzja ta została poprzedzona analizą ryzyka, z której wynika, iż transport zabytków poza teren Muzeum mógłby generować większe ryzyko uszkodzeń niż ich zabezpieczenie na miejscu, w strefach o kontrolowanym mikroklimacie i nadzorze systemów bezpieczeństwa. Przyjęte rozwiązanie pozostaje w pełnej zgodności z przepisami oraz z kierunkowymi zaleceniami Narodowego Instytutu Muzeów i Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dotyczącymi organizacji ochrony i zabezpieczania zbiorów muzealnych.

(akta kontroli str. 861-862)

1.2.4. W styczniu 2022 r. w Muzeum sporządzono plan operacyjnego funkcjonowania, o którym mowa w § 5 ust. 1 pkt 3 lit. b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego³⁰. Plan został zatwierdzony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dniu 9 lutego 2022 r. W planie ujęto m.in. karty realizacji zadań operacyjnych stosownie do wymagań określonych w § 6 ust. 1 pkt 2 lit. d ww. rozporządzenia.

(akta kontroli str. 1218)

1.2.5. Dyrektor, zarządzeniem z dnia 12 grudnia 2024 r.³¹, powołał w Muzeum Zespół Zarządzania Kryzysowego, w którego skład weszli: dyrektor, trzech wicedyrektorów i pięciu pracowników Muzeum. Do zadań zespołu należało m.in.: dokonywanie oceny występujących i potencjalnych zagrożeń, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo pracowników oraz zbiorów, przygotowanie i przedstawienie Dyrektorowi Muzeum propozycji działania w przypadku wystąpienia zagrożenia. Z posiedzenia Zespołu należało sporządzić protokół. Posiedzenia zespołu w trybie tzw. zwyczajnym należało zwoływać przynajmniej 3 razy w roku, warunek ten został spełniony w roku 2025 r. (do 30 września). Na posiedzeniach omawiano i analizowano: potencjalne zagrożenia dla ludzi i zbiorów, zmiany kadrowe na kluczowych stanowiskach związanych z sytuacjami kryzysowymi. Zespół rekomendował m.in.: dokonanie przeglądu i aktualizacji dokumentacji dot. ochrony zabytków, bezpieczeństwa pożarowego postępowania pracowników w przypadku klęsk żywiołowych, konfliktu zbrojnego. Omawiano kwestie prowadzonych ćwiczeń ewakuacyjnych ludzi i zbiorów, w tym współpracy prowadzonej z PSP. Zespół rekomendował: opracowanie i wdrożenia instrukcji przygotowania zbiorów do ewakuacji obejmującej zasady pakowania, przemieszczania, i zabezpieczania obiektów w sytuacji zagrożenia, kontynuowanie szkoleń z zakresu pakowania, transportu i zabezpieczania zbiorów, z możliwością powołania wewnętrznych zespołów szkoleniowych; kontynuowanie współpracy z PSP w zakresie ochrony obiektów zabytkowych oraz prowadzenia działań ratowniczo-gaśniczych z uwzględnieniem specyfiki dzieł sztuki; potrzebę systematycznego uzupełniania wyposażenia w materiały i środki niezbędne do zabezpieczania

³⁰ Dz. U. z 2020 r. poz. 1911, ze zm. – rozporządzenie utraciło moc z dniem 23 sierpnia 2023 r.

³¹ Zarządzenie nr 176/2024 Dyrektora Muzeum Narodowego w Poznaniu z dnia 12 grudnia 2024 r. w sprawie powołania Zespołu Zarządzania Kryzysowego. Poprzednio obowiązywało zarządzenie nr 26/2017 Dyrektora Muzeum Narodowego w Poznaniu z 25 kwietnia 2017 r. w sprawie powołania w Muzeum Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Muzeum Narodowym w Poznaniu.

i transportu zbiorów z uwzględnieniem okresowych przeglądów i rotacji materiałów pakowych, aktualizację składów zespołów ewakuacyjnych.

(akta kontroli str. 765-779)

W latach 2022-2024 w Muzeum obowiązywało uprzednie zarządzenie Dyrektora w sprawie powołania zespołu ds. zarządzania kryzysowego z 2017 r.³², zgodnie z którym posiedzenia zespołu mógł zwoływać Dyrektor, a z posiedzeń należało sporządzać protokół. W latach 2022-2024 protokoły takie nie zostały sporządzone. Dyrektor w sprawie realizacji zadań zespołu w latach 2022-2025 (do czerwca) wyjaśnił, że: *zespół ten wykonywał swoje zadania w sposób ciągły i zgodny z obowiązującymi przepisami prawa (...). Praca zespołu miała przede wszystkim charakter operacyjny, obejmujący bieżące uzgodnienia i konsultacje pomiędzy osobami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo, ochronę techniczną, infrastrukturę oraz funkcjonowanie oddziałów. Taki sposób realizacji zadań pozostaje zgodny z art. 3 ust. 1 ustawy o zarządzaniu kryzysowym, który określa zarządzanie kryzysowe jako działalność obejmującą zapobieganie, przygotowanie, reagowanie oraz usuwanie skutków sytuacji kryzysowych, bez jednoczesnego nakładania obowiązku protokołowania każdej czynności. Szczególnie intensywna praca zespołu była prowadzona w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego i stanu epidemii COVID-19 (...). W związku z tym Muzeum było zobowiązane do dostosowywania zasad organizacji zwiedzania i pracy do przepisów (...). Zespół ds. zarządzania kryzysowego opiniował i przygotowywał zarządzenia Dyrektora dotyczące: limitów osób przebywających na terenie Muzeum (...), obowiązku zakrywania ust i nosa przez zwiedzających i pracowników, organizacji ruchu osób w sposób eliminujący gromadzenie się w wąskich ciągach komunikacyjnych, obowiązków w zakresie dezynfekcji oraz udostępniania środków ochrony osobistej. Zespół wypracowywał również rozwiązania dotyczące pracy zmianowej, minimalizacji kontaktów pomiędzy zespołami pracowniczymi oraz zasad funkcjonowania kas, recepcji i szatni. W związku z dynamicznie zmieniającymi się regulacjami dokumentowanie działań odbywało się głównie poprzez zarządzenia Dyrektora oraz bieżące zapisy dotyczące wdrażania obowiązków wynikających z aktualnego stanu prawnego. Stałym elementem funkcjonowania Zespołu był również nadzór nad bieżącą oceną stanu obiektów i bezpieczeństwa zbiorów. (...). Po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w dniu 24 lutego 2022 r. zespół prowadził rozszerzoną analizę ryzyka dla obiektów Muzeum, obejmującą zagrożenia infrastrukturalne, cybernetyczne oraz terrorystyczne. Współpracował przy tym z Wewnętrzną Służbą Ochrony, realizując zadania wynikające z ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, w szczególności w związku z wprowadzaniem na podstawie art. 15 tej ustawy stopniami alarmowymi ALFA i BRAVO. Weryfikowano stan zabezpieczeń technicznych i mechanicznych, aktualność procedur ewakuacji oraz gotowość obiektów do podwyższonego reżimu bezpieczeństwa, zgodnie z obowiązkami wynikającymi z rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. W tym samym okresie Muzeum - we współpracy z MKiDN oraz Narodowym Instytutem Muzeów - uczestniczyło w działaniach na rzecz Lwowskiej Galerii Narodowej, polegających na przygotowaniu i przekazaniu materiałów zabezpieczających eksponaty zagrożone w wyniku działań wojennych. Zespół brał udział w konsultacjach dotyczących oceny ryzyka i przygotowania logistycznego tego przedsięwzięcia. W latach 2022-2025 (I półrocze) zespół kontynuował realizację zadań w zakresie monitorowania zagrożeń, współpracy z WSO przy realizacji obowiązków wynikających ze stopni alarmowych, konsultowania zmian dokumentacji bezpieczeństwa oraz przygotowania założeń do aktualizacji planów ochrony realizowanych w 2025 r. Działania te były dokumentowane adekwatnie do*

³² Zarządzenie Dyrektora MNP nr 26/2017 z 25 kwietnia 2017 r. w sprawie powołania Zespołu Zarządzania Kryzysowego.

ich operacyjnego charakteru - poprzez zarządzenia, notatki służbowe, meldunki służbowe oraz bieżącą dokumentację wdrożeniową. Formalne, protokołowane posiedzenia Zespołu ds. Zarządzania Kryzysowego odbywają się od czerwca 2025 r. Zmiana ta wynika z decyzji organizacyjnej Dyrekcji o ujednoliceniu sposobu dokumentowania prac zespołu i nie stanowi odzwierciedlenia zakresu ani intensywności działań podejmowanych w latach wcześniejszych. W całym analizowanym okresie Zespół wykonywał swoje zadania zgodnie z obowiązującymi przepisami, zapewniając ciągłość działania Muzeum oraz bezpieczeństwo osób i zbiorów.

(akta kontroli str. 765-779)

Stosownie do postanowień art. 45 ust. 4, art. 46 i art. 47 ustawy z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej³³, która w części dot. ww. przepisów wejdzie w życie 1 stycznia 2026 r., podmioty określone w przepisach wydanych na podstawie art. 45 ust. 9 ww. ustawy zostaną zobowiązane do: sporządzenia planu ochrony dóbr kultury na czas wojny (do 31 grudnia 2026 r.)³⁴, instrukcji postępowania na potrzeby realizacji zadań w razie wystąpienia sytuacji kryzysowych, a także do przeprowadzenia analizy zbiorów w celu wyselekcjonowania dóbr kultury przeznaczonych do zabezpieczenia lub ewakuacji.

Opisując stan zaawansowania prac nad przygotowaniem ww. dokumentów i analiz Dyrektor wyjaśnił, że rozporządzenie określające wykaz podmiotów zobowiązanych do sporządzenia planu ochrony dóbr kultury na czas wojny jest w trakcie procesu legislacyjnego. Ponadto wyjaśnił, że: *Muzeum podjęło działania zmierzające do wprowadzenia wymaganych dokumentów zgodnie z nakreślonymi przez ustawodawcę terminami. Dotychczasowe coroczne aktualizacje planu zabytków na wypadek wojny obejmują podział zbiorów według kolejności do ewakuacji. Od sierpnia tego roku prowadzone są konsultacje z osobami odpowiedzialnymi za zbiory, mające na celu ponowną analizę posiadanych dóbr kultury pod kątem podziału zasobu MNP na kategorie określone w ustawie. Stopniowo opracowywane są stosowne zestawienia. Ponadto toczą się prace nad opracowaniem instrukcji postępowania na potrzeby realizacji zadań w razie wystąpienia sytuacji kryzysowych - zakres dokumentu określony w art. 46 ustawy o OCiOL w części pokrywa się z obowiązującą w MNP „Instrukcją przygotowania zbiorów do ewakuacji” opracowaną na podstawie rozporządzenia MKiDN z dnia 2 września 2014 r. w sprawie zabezpieczenia zbiorów muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem grożącym ich zniszczeniem lub utratą.*

(akta kontroli str. 765-779)

Dyrektor wraz z pracownikami Muzeum podjęli działania na rzecz pomocy Ukrainie w zakresie ochrony dóbr kultury w związku z inwazją na ten kraj Federacji Rosyjskiej. Pomoc ta obejmowała udzielenie wsparcia Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. Borysa Woźnickiego w zabezpieczeniu zagrożonych zbiorów. Szef Ochrony w sprawie zakresu ww. pomocy wyjaśnił, że podstawą kontaktów między instytucjami pozostawało obowiązujące porozumienie o współpracy (Memorandum o partnerstwie i współpracy) podpisane przez Dyrektora Tomasza Łęckiego i Dyrektora Generalnego Tarasa Woźniaka. Decyzja o udzieleniu pomocy miała charakter nadzwyczajny i humanitarny - nie była przewidziana w treści porozumienia, a wynikała z zaistniałej sytuacji wojennej oraz potrzeby ochrony dorobku kulturowego. Z inicjatywy środowiska muzealnego Muzeum - w porozumieniu z NIMiOZ oraz w konsultacji z Ministerstwem KiDN - zorganizowało przekazanie materiałów niezbędnych do zabezpieczenia dzieł sztuki. Całość przedsięwzięcia była koordynowana przez NIMiOZ, a formalności

³³ Dz. U. poz. 1907, dalej: ustawa o ochronie ludności i obronie cywilnej.

³⁴ Stosownie do art. 211 ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej.

dotyczące transportu realizowano zgodnie z obowiązującymi przepisami i wytycznymi, w tym zaleceniami Ministerstwa Finansów w ramach programu #PomagamUkrainie. Przekazanie odbyło się w trybie pomocy humanitarnej, zgodnie z uproszczoną procedurą przekraczania granicy polsko-ukraińskiej dla transportów humanitarnych. W realizacji transportu uczestniczył przedstawiciel Muzeum z Wewnętrznej Służby Ochrony; w czynnościach tych brał również udział Dyrektor, zapewniając nadzór nad prawidłowym przebiegiem przekazania materiałów i współpracę z partnerami ukraińskimi. Działania te przeprowadzono z zachowaniem wszystkich zasad bezpieczeństwa. Muzeum Narodowe w Poznaniu sporządziło zestawienie przekazanych materiałów. Do najważniejszych z nich należały m.in. flizelina, folia bąbelkowa, tektura; taśmy pakowe, nożyczki oraz inne narzędzia techniczne do zabezpieczania obiektów. Zakres i rodzaj przekazanych materiałów został uzgodniony z NIMOZ i zatwierdzony przez MKiDN (...). W ocenie Dyrektora, przekazanie materiałów nie wpłynęło w żaden sposób na poziom bezpieczeństwa zbiorów pozostających pod opieką Muzeum. Wszystkie czynności prowadzono przy zachowaniu pełnych standardów ochrony oraz pod nadzorem służb konserwatorskich i ochrony. Składający wyjaśnienia podkreślił, że inicjatywa ta miała charakter oddolny, wynikający z potrzeby środowiska muzealnego niesienia pomocy partnerskiej instytucji. Kierownictwo Muzeum, w tym Dyrektor Tomasz Łęcki, udzieliło pełnego poparcia dla działań ukierunkowanych na zabezpieczenie i zachowanie zbiorów Lwowskiej Galerii Sztuki. Przedsięwzięcie zostało przeprowadzone zgodnie z obowiązującymi procedurami, w uzgodnieniu z właściwymi instytucjami państwowymi, w duchu solidarności i wzajemnego wsparcia w ochronie wspólnych wartości.

(akta kontroli str. 843-844)

(...)³⁵

(akta kontroli str. 780-782)

W latach 2022-2025 w Muzeum regularnie przeprowadzano praktyczne szkolenia z ewakuacji osób i mienia. W ramach ćwiczeń każdorazowo dokonywano próbnego sprawdzenia ewakuacji części zbiorów. W ćwiczeniach tych uczestniczyli m.in. strażacy PSP z jednostek ratowniczo-gaśniczych z Poznania oraz komend powiatowych właściwych dla oddziałów MNP, ratownicy medyczni, pracownicy Muzeum. W latach 2022-2025 w szkoleniach łącznie wzięło udział ok. 450 osób.

W ramach prowadzonych szkoleń, oprócz praktycznego sprawdzenia ewakuacji, przedstawiciele Muzeum przeprowadzali prezentacje i szkolenia zarówno dla pracowników merytorycznych i administracyjnych MNP, jak i dla strażaków PSP, z zasad obchodzenia się z obiektami muzealnymi. Obejmowały one m.in. procedury i zasady zdejmowania obiektów z ekspozycji, ich przemieszczania i pakowania. Zastępca Dyrektora ds. Organizacyjno-Administracyjnych wraz ze specjalistą ds. obronnych w 2023 r. opracowali szczegółową prezentację opisującą doświadczenia i dobre praktyki stosowane w Muzeum dla prawidłowego ewakuowania zbiorów. Obejmowały one:

- zasady kompletowania i określania zadań zespołom ewakuacyjnym,
 - ustalanie potrzeb materiałowych,
 - opis możliwych zagrożeń i sposoby reagowania w zakresie ewakuacji zbiorów,
 - wykaz niezbędnego zestawu narzędzi i wyposażenia zapewnianego zespołom ewakuacyjnym.
- W skład zestawu wchodziły m.in.: rękawiczki nitrylowe lub winylowe, cążki, nożyk, ołówki, notes, taśmy: miernicza, pakowa, papierowa, materiały opakowaniowe: flizelina, folia bąbelkowa, karton itp.

³⁵ Patrz przypis nr 17.

- procedury pakowania, przemieszczania i przenoszenia zbiorów.

(akta kontroli str. 807-838)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Instrukcja bezpieczeństwa pożarowego z 2016 r., a także nowa instrukcja bezpieczeństwa pożarowego z 2024 r. nie zawierały informacji wymaganych w § 6 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów, tj. opisu: sposobu sprawdzania organizacji i warunków ewakuacji zbiorów (§ 6 pkt 3 ww. rozporządzenia); technicznych środków umożliwiających ewakuację zbiorów (pkt 4); miejsc przechowywania i eksponowania najcenniejszych zbiorów (pkt 5); postępowania przy zabezpieczaniu najcenniejszych zbiorów (pkt 6); procedur powiadamiania dyrektora i pracowników muzeum oraz osób tworzących zespoły ewakuacyjne o powstaniu zagrożenia (pkt 7); imion i nazwisk osób tworzących zespoły mające brać udział w ewakuacji zbiorów, a także zajmowanych przez te osoby stanowisk, z określeniem zakresu ich działania i odpowiedzialności (pkt 8).

(akta kontroli str. 165-195)

Dyrektor Muzeum wyjaśnił, że: *obie instrukcje zostały opracowane w oparciu o obowiązujące przepisy z zakresu ochrony przeciwpożarowej, w szczególności o rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 czerwca 2010 r. w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków, innych obiektów budowlanych i terenów oraz wytyczne Państwowej Straży Pożarnej dotyczące zakresu i formy Instrukcji bezpieczeństwa pożarowego. Zakres opracowanych instrukcji został oceniony i potwierdzony podczas czynności kontrolnych przeprowadzonych przez Komendę Miejską Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu, której protokół pokontrolny nie wykazał uchybień w zakresie zgodności dokumentacji z obowiązującymi przepisami przeciwpożarowymi. Jednocześnie należy podkreślić, że aktualna Instrukcja bezpieczeństwa pożarowego z 2024 r. została opracowana z uwzględnieniem ustaleń i zaleceń wynikających z protokołu PSP, a jej treść jest zgodna ze strukturą dokumentów obowiązujących w muzeach oraz uwzględnia aktualny stan techniczny, organizacyjny i eksploatacyjny obiektu.*

(akta kontroli str. 857-862)

NIK nie kwestionując zgodności opracowanych instrukcji bezpieczeństwa pożarowego z przepisami rozporządzenia w sprawie ochrony ppoż. wskazuje, że zakres instrukcji sporządzany dla muzeów, na mocy właściwego rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, winien być poszerzony o zagadnienia dotyczące ewakuacji zbiorów opisane w rozporządzeniu w sprawie zabezpieczania zbiorów.

2. W latach objętych kontrolą plany ochrony muzeum trzech oddziałów MNP, sporządzone w 2008 r., 2011 r. i 2015 r. nie były aktualizowane, w związku z czym nie uzupełniono ich o moduły zadaniowe dla poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP, jak również nie uzgadniano ich z właściwym terytorialnie dyrektorem delegatury Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie zagrożeń, w trybie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie osób i mienia, w brzmieniu obowiązującym od 2 lipca 2016 r.

(akta kontroli str. 93-96)

Dyrektor Muzeum wyjaśnił, że: *Plany ochrony sporządzone dla trzech oddziałów Muzeum Narodowego w Poznaniu w latach 2008, 2011 i 2015 opracowano zgodnie z przepisami obowiązującymi w okresie ich sporządzania. Zarówno ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia, jak i właściwe*

wówczas rozporządzenia wykonawcze, nie przewidywały obowiązku opracowywania odrębnych modułów zadaniowych dotyczących realizacji działań wynikających z wprowadzania stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP. Obowiązek w tym zakresie nie istniał również w przepisach regulujących sposób sporządzania planów ochrony w latach 2008-2015. Tym samym brak tzw. „załącznika antyterrorystycznego” w obowiązujących planach ochrony nie stanowił uchybienia prawnego. Obowiązki związane z realizacją działań przewidzianych dla poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP wynikają z ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (art. 15-18) oraz z wydanego na jej podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 lipca 2016 r. w sprawie stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP. Należy podkreślić, że żaden z tych aktów prawnych nie nakłada obowiązku ujmowania tych czynności jako części planu ochrony, ani nie ustanawia obligatoryjnej formy dokumentu w postaci modułu zadaniowego czy załącznika do planu ochrony. Zgodnie z art. 7 ust. 2 ustawy o ochronie osób i mienia, obowiązek uzgodnienia planu ochrony z właściwą terytorialnie delegaturą Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w zakresie zagrożeń o charakterze terrorystycznym został wprowadzony dopiero z dniem 2 lipca 2016 r. Przepis ten odnosi się wyłącznie do planów ochrony sporządzanych po wejściu w życie nowelizacji. Ustawodawca nie przewidział żadnego przepisu przejściowego nakładającego obowiązek aktualizacji obowiązujących planów ochrony ani ich ponownego uzgodnienia z ABW, a tym samym nie ustanowił obowiązku retroaktywnego dostosowania dokumentów opracowanych przed tą datą. Zgodnie z art. 2 Konstytucji RP oraz utrwaloną zasadą niedziałania prawa wstecz (lex retro non agit), nowe obowiązki prawne nie mogą być stosowane do dokumentów sporządzonych i zatwierdzonych na podstawie wcześniej obowiązujących przepisów.

W latach 2016-2025 Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Instytut Muzeów ani Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego nie wydali decyzji, zaleceń ani wytycznych nakazujących aktualizację obowiązujących planów ochrony w celu uzupełnienia ich o moduł antyterrorystyczny. Ponadto podczas przeprowadzanych cyklicznie kontroli przez funkcjonariuszy Wydziału Postępowań Administracyjnych Policji - organu ustawowo właściwego do weryfikowania planów ochrony pod względem zgodności z ustawą o ochronie osób i mienia - nie zgłaszano zastrzeżeń dotyczących braku modułów zadaniowych dla poszczególnych stopni alarmowych ani braku załączników antyterrorystycznych. Brak zaleceń ze strony organu nadzoru potwierdza, że stosowane przez Muzeum dokumenty spełniały obowiązujące wymogi prawne. W 2025 r. Muzeum Narodowe w Poznaniu opracowało nowe plany ochrony dla trzech oddziałów, uwzględniające obecnie obowiązujące regulacje, w tym działania związane z realizacją stopni alarmowych i CRP. Dokumenty te zostały uzgodnione z właściwą terytorialnie delegaturą ABW zgodnie z art. 7 ust. 2 ustawy o ochronie osób i mienia. Podjęte działania stanowią element systemowej i kompleksowej aktualizacji dokumentacji ochronnej Muzeum, realizowanej w oparciu o obowiązujący stan prawny.

(akta kontroli str. 1207-1214)

Wszystkie obiekty wchodzące w skład Muzeum zostały umieszczone w wojewódzkim wykazie obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie, prowadzonym przez Wojewodę Wielkopolskiego na podstawie art. 5 ust. 3 w zw. z art. 5 ust. 4 ustawy o ochronie osób i mienia. Stosownie do postanowień ww. ustawy, obiekty w których zgromadzone są dobra kultury narodowej podlegają obowiązkowej ochronie.

(akta kontroli str. 1171-1193)

Odnosząc się do argumentacji Dyrektora Muzeum podkreślić należy, że Muzeum Narodowe w Poznaniu zostało wskazane w załączniku nr 1 do zarządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa

Narodowego z dnia 30 grudnia 2016 r. w sprawie sposobu opracowania procedur realizacji przedsięwzięć wykonywanych w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP³⁶, w którym w § 3 ust. 1 wskazane zostało, że moduły zadaniowe, zawierające procedury realizacji tych przedsięwzięć opracowują kierownicy jednostek. Zostali oni zobowiązani do poinformowania Ministra w o wykonaniu zadania, w terminie do dnia 31 stycznia 2017 r. Tak więc wydany został dokument nakładający na Dyrektora obowiązek uwzględnienia wskazanych elementów w planach ochrony muzeum. Również, zgodnie z opublikowanym przez Narodowy Instytut Muzeów dokumentem pn. „Zalecenia dla muzeów w zakresie przygotowania do sytuacji kryzysowej i wojny”³⁷ elementem dokumentacji muzeów powinny być m.in. moduły zadaniowe dla poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP do planów ochrony muzeów znajdujących się w wykazie prowadzonej przez Wojewodę ewidencji obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie. Moduły te, a także instrukcja przygotowania zbiorów do ewakuacji oraz plan ochrony zabytków, o których mowa w dalszej części sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, powinny być spójne, a zawarte w nich procedury powinny być możliwe do realizacji, na bieżąco aktualizowane oraz tworzyć jedną spójną politykę bezpieczeństwa Muzeum. Zaznaczyć należy, że obecnie został wyznaczony przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zarządzeniem z dnia 5 grudnia 2025 r.³⁸, termin 30 dni od dnia wejścia w życie tego zarządzenia, tj. od 9 grudnia 2025 r., na opracowanie przez kierownika Muzeum (wymienionego w pkt 88 załącznika nr 1 do zarządzenie) modułu zadaniowego, zawierającego procedury realizacji przedsięwzięć w ramach poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP (§ 3 ust. 1). Moduły te opracowuje się zgodnie z załącznikiem nr 2 i 3 do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lipca 2016 r. w sprawie zakresu przedsięwzięć wykonywanych w poszczególnych stopniach alarmowych i stopniach alarmowych CRP (§ 3 ust. 2).

3. Instrukcje przygotowania zbiorów do ewakuacji dla siedziby głównej MNP oraz dla sześciu oddziałów nie zostały poddane w latach 2022-2025 aktualizacji, którą zgodnie z § 30 ust. 3 rozporządzenia w sprawie zabezpieczenia zbiorów przeprowadza się co najmniej raz na dwa lata.

(akta kontroli str. 210-304)

Dyrektor wyjaśnił, że w drugiej połowie 2025 r. podjęte zostały działania związane z formalną aktualizacją instrukcji przygotowania zbiorów do ewakuacji, tzn. ponownie ustalono składy zespołów ewakuacyjnych, zapoznano członków zespołów z instrukcją, zaktualizowano rzuty sytuacyjne z zaznaczonymi drogami ewakuacji, zaktualizowano spisy telefonów, wykaz materiałów opakowaniowych do zabezpieczenia zbiorów, oszacowano koszty zabezpieczenia pomieszczeń przeznaczonych do przechowywania zbiorów, wykaz środków transportu. W pozostałym zakresie zainicjowano prace nad stworzeniem dokumentacji.

Dyrektor wyjaśnił ponadto, że: w analizowanym okresie w Muzeum stosowano praktykę interpretacyjną polegającą na aktualizowaniu przede wszystkim części załącznikowej Instrukcji, obejmującej wykazy muzealiów przeznaczonych do ewakuacji. Praktyka ta była zgodna z ówczesną interpretacją obowiązku aktualizacyjnego stosowaną przez pracownika odpowiedzialnego za dokumentację ochronną, który konsultował przyjęty sposób postępowania z właściwym departamentem

³⁶ Dz. Urz. MKiDN poz. 78.

³⁷ <https://nim.gov.pl/baza-wiedzy/zalecenia-dla-muzeow-w-zakresie-przygotowania-do-sytuacji-kryzysowej-i-wojny> [dostęp 10.12.2025 r.].

³⁸ Dz. Urz. poz. 80.

merytorycznym w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zgodnie z § 30 ust. 3 rozporządzenia Instrukcja przygotowania zbiorów do ewakuacji podlega aktualizacji „nie rzadziej niż raz na dwa lata oraz każdorazowo po wystąpieniu zmian wpływających na sposób ewakuacji zbiorów”. Należy jednak podkreślić, że przepis ten nie określa formy aktualizacji, nie wskazuje obowiązku opracowywania dokumentu w całości ani nie nakłada konieczności przygotowania każdorazowo nowej edycji Instrukcji. Ustawodawca posługuje się pojęciem „aktualizuje się”, które - zgodnie z wykładnią językową, systemową oraz celowościową - oznacza obowiązek utrzymania dokumentu w stanie adekwatnym do realiów organizacyjnych, a nie obowiązek formalnego odtwarzania dokumentu niezależnie od zakresu koniecznych zmian. Zgodnie z wykładnią celowościową celem § 30 ust. 3 jest zapewnienie, aby Instrukcja miała rzeczywistą wartość operacyjną, a nie jedynie formalną aktualność daty. W procesie ewakuacji zbiorów kluczowe znaczenie mają załączniki obejmujące wykazy muzealiów przeznaczonych do ewakuacji. To one determinują kolejność działań, dobór środków, skład zespołu oraz czas niezbędny do realizacji procedur. Z tego względu aktualizowanie załączników stanowiło wykonanie istoty obowiązku nałożonego przez rozporządzenie, a sama Instrukcja pozostawała aktualna w części opisowej, której treść w latach 2022-2025 nie wymagała zmian. Wykładnia systemowa prowadzi do identycznego wniosku. Rozporządzenie z 2 września 2014 r. reguluje bezpieczeństwo zbiorów w sposób funkcjonalny, akcentując skuteczność procedur i operacyjność dokumentów, a nie ich formę redakcyjną. Zasada racjonalności ustawodawcy oraz reguła interpretacyjna „lex non cogit ad inutilia” nakazują odczytywać przepisy w sposób niedopuszczający do tworzenia dokumentów o charakterze czysto formalnym, które nie zwiększają poziomu bezpieczeństwa zbiorów. Sporządzanie nowej wersji Instrukcji bez rzeczywistej zmiany treści byłoby działaniem pozornym, stojącym w sprzeczności z celem regulacji. Warto również wskazać, że praktyka aktualizowania przede wszystkim wykazów muzealiów była i jest powszechnie stosowana w wielu muzeach państwowych i samorządowych w Polsce. Jest ona zgodna z materiałami metodycznymi i wytycznymi Narodowego Instytutu Muzeów (NIMOZ/NIM), zgodnie z którymi elementy zmienne - w szczególności wykazy obiektów priorytetowych - podlegają aktualizacjom niezależnie od części opisowej, która w większości instytucji pozostaje niezmienna przez wiele lat. W Muzeum Narodowym w Poznaniu w latach 2022-2025 wykonywano bieżące aktualizacje załączników Instrukcji, odzwierciedlające zmiany w rozmieszczeniu obiektów, układzie ekspozycji oraz priorytetach ewakuacyjnych. Część opisowa Instrukcji, regulująca przebieg działań, organizację procesu oraz zasady bezpieczeństwa, nie wymagała zmian, co było zgodne z przyjętą w Muzeum i akceptowaną w praktyce muzealnictwa interpretacją obowiązku aktualizacyjnego. W roku 2025, po dokonaniu kompleksowego przeglądu dokumentacji, podjęto decyzję o ujednoliceniu całego systemu Instrukcji przygotowania zbiorów do ewakuacji we wszystkich oddziałach oraz ich pełnej aktualizacji, obejmującej zarówno część opisową, jak i wszystkie załączniki. Podsumowując, obowiązek wynikający z § 30 ust. 3 rozporządzenia był realizowany w zakresie istotnym i operacyjnym - poprzez aktualizację załączników zawierających wykazy muzealiów - co stanowiło zgodną z celem regulacji formę utrzymania Instrukcji w stanie aktualności. Przyjęta wykładnia znajdowała oparcie zarówno w konsultacjach przeprowadzonych przez poprzedniego pracownika z Departamentem MKiDN, jak i w praktykach stosowanych w muzeach w Polsce oraz w rekomendacjach NIMOZ/NIM.

(akta kontroli str. 1207-1214)

NIK wskazuje, że z formalnoprawnego punktu widzenia, obowiązek aktualizacji ww. instrukcji obowiązywał w całym okresie objętym kontrolą NIK i wymagał regularnego i niezwłocznego podejmowania czynności na rzecz aktualizacji ww. procedur. Poddana szczegółowej kontroli instrukcja sporządzona dla gmachu głównego MNP zawierała wprawdzie postanowienia opisujące

obowiązujące zasady, procedury postępowania oraz analizę zagrożeń zachowujące aktualność w 2025 r. to jednak nie zawierała ona m.in. aktualnych danych kontaktowych do kierownictwa Muzeum oraz kluczowych pracowników, rodzaju i składu aktualnych zespołów ewakuacyjnych. Aktualizacja instrukcji w rozumieniu przepisów ww. rozporządzenia powinna spowodować dokonywanie koniecznych zmian, jak również umożliwić potwierdzenie aktualności jej postanowień.

4. Plan ochrony zabytków, poza corocznym sporządzeniem aktualnego wykazu zbiorów przeznaczonych do przeniesienia nie został w latach 2022-2025, stosownie do wymagań określonych w § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków, poddany aktualizacji w terminie do dnia 31 marca każdego roku, według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedniego. Obowiązujący plan zawierał m.in. nieaktualny wykaz numerów telefonów. Podany był numer telefon i adres do nieistniejącego już Ośrodka Ochrony Zbiorów Publicznych w Warszawie³⁹. Ponadto plan nie zawierał informacji określonych w „Instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”, stanowiącej załącznik do ww. rozporządzenia, tj.:

- wykazu rodzajów i ilości potrzebnych materiałów i urządzeń dla zabytków ruchomych, z określeniem ich przeznaczenia, sposobu pozyskania i miejsc przechowywania (ust. 1 pkt 7 instrukcji),
- określenia przybliżonych kosztów wykonania prac przygotowawczo-zabezpieczających (ust. 1 pkt 8),
- wykazu osób reklamowanych na wniosek kierowników jednostek organizacyjnych na wypadek konfliktu zbrojnego oraz wykaz osób posiadających przydziały organizacyjno-mobilizacyjne do formacji obrony cywilnej (ust. 1 pkt 9),
- wykazu „Kart tożsamości” wydawanych przez kierownika jednostki organizacyjnej dla personelu przydzielonego do ochrony zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego, których wzór stanowi załącznik nr 5 do Instrukcji (ust. 5 pkt 2),
- opisu niezbędnych prac adaptacyjnych pomieszczeń zapewniających właściwe przechowywanie zbiorów ruchomych (ust. 6 pkt 1 lit. e instrukcji),
- harmonogramu realizacji planowanych przedsięwzięć z zakresu ochrony ruchomych zabytków (ust. 6 pkt 3 lit. b tiret trzecie instrukcji).

Ponadto zbiorcze wykazy zabytków ruchomych sporządzone dla sześciu galerii⁴⁰ nie zawierały określenia miejsc i sposobu ich przechowywania wraz z danymi dotyczącymi ich rodzajów, wymiarów, ciężaru i objętości opakowań, osób i czasu niezbędnych do przemieszczenia zbiorów (ust. 5 instrukcji).

(akta kontroli str. 1074-1089)

Dyrektor wyjaśnił, że *Plan ochrony zabytków Muzeum Narodowego w Poznaniu został opracowany zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. W pierwotnej wersji planu uwzględniono strukturę dokumentu oraz wzory określone w „Instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”. W latach 2022-2025 plan nie był poddawany formalnej, pełnej aktualizacji jako nowy dokument. Wynikało to z przyjętego*

³⁹ Ośrodek ten został przekształcony w Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, obecnie Narodowy Instytut Muzeów, jednak dane adresowe podane w planie ochrony zabytków nie były aktualne.

⁴⁰ Galerii Sztuki Starożytnej, Galerii Sztuki Średniowiecznej, Galeria Sztuki Polskiej XVI-XVIII w., Galeria Sztuki Polskiej XVIIIw.-1945r., Galeria Sztuk Europejskiej, Galeria Sztuk Współczesnej.

w poprzednich latach podejścia, zgodnie z którym działania Muzeum koncentrowały się na corocznej aktualizacji wykazów zabytków przewidzianych do ewakuacji, sporządzanych — zgodnie z Instrukcją — na dzień 31 grudnia każdego roku. Aktualizacje te obejmowały zmiany liczby, lokalizacji i priorytetu ewakuacji obiektów. Wynikało to z obowiązujących w tamtym okresie analiz ryzyka oraz uwarunkowań geopolitycznych, które wskazywały, że najbardziej racjonalnym i adekwatnym podejściem jest przygotowanie i wzmacnianie pomieszczeń bezpiecznych w obrębie oddziałów, a nie planowanie ewakuacji międzyoddziałowej. W związku z dynamicznymi zmianami układu zbiorów, rotacją ekspozycji oraz pracami konserwatorskimi i inwestycyjnymi, opracowanie corocznej pełnej aktualizacji całego planu nie pozwalałoby na uzyskanie dokumentu w pełni odzwierciedlającego stan faktyczny. W latach 2022-2025 Muzeum opracowało i utrzymywało szczegółowy wykaz materiałów niezbędnych do ewakuacji zbiorów. Łączna wartość oszacowanych materiałów dla wszystkich oddziałów wyniosła 1 626 918,15 zł brutto, w tym 570 956,69 zł brutto dla Siedziby Głównej. Materiały były gromadzone i uzupełniane stosownie do bieżących potrzeb wystawienniczych, konserwatorskich i transportowych. W zakresie osób reklamowanych oraz osób posiadających przydziały mobilizacyjne, Muzeum posiada stosowną ewidencję prowadzoną przez specjalistę ds. obronnych, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Dane te są aktualizowane w zakresie przekazywanym przez właściwe organy administracji publicznej i przechowywane w dedykowanej ewidencji. Z uwagi na odrębny tryb regulacji nie są one powielane w planie ochrony zabytków. Część wykazów dotyczących szczegółowych elementów planu, takich jak czas ewakuacji, liczba osób czy wykazy dla wybranych galerii, nie została sporządzona na koniec 2024 r., ponieważ zbiory te znajdowały się w trakcie relokacji lub zostały przekazane do magazynu, co wymagało ujęcia ich w odrębnych procedurach i dokumentacji.

Pomimo braku formalnej aktualizacji całego planu, Muzeum realizowało wszystkie istotne obowiązki wynikające z rozporządzenia Ministra Kultury z 2004 r., w szczególności w zakresie:

- corocznej aktualizacji wykazów zabytków przewidzianych do ewakuacji,
- utrzymania gotowości materiałowej i infrastrukturalnej do zabezpieczenia zbiorów,
- prowadzenia ewidencji osób reklamowanych i mobilizacyjnych,
- systematycznego doskonalenia przygotowania organizacyjnego.

Obecnie, w związku z rosnącą wagą przygotowań na sytuacje kryzysowe oraz zmianami uwarunkowań geopolitycznych, Muzeum prowadzi działania mające na celu kompleksową aktualizację planu ochrony zabytków, obejmującą wszystkie elementy przewidziane Instrukcją.

(akta kontroli str. 1207-1214)

W Muzeum sporządzono dokumenty zawierające m.in. wykaz rodzajów i ilości potrzebnych materiałów i urządzeń dla zabytków ruchomych, określenie przybliżonych kosztów wykonania prac przygotowawczo-zabezpieczających, wykaz osób reklamowanych na wypadek konfliktu zbrojnego, opis niezbędnych prac adaptacyjnych pomieszczeń zapewniających właściwe przechowywanie zbiorów ruchomych. NIK wskazuje, że tego rodzaju informacje powinny w sposób formalny być ujęte w aktualizowanym planie ochrony zabytków.

5. W przypadku czterech konwojów pisemne powiadomienie NIM o zaplanowanym transporcie nastąpiło z uchybieniem terminu określonego w § 26 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów. Informację do NIM przekazano: 9, 8, 5 i 8 dni roboczych przed planowanym terminem konwoju, podczas gdy ww. przepis stanowi o konieczności poinformowania NIM 10 dni roboczych przed planowanym rozpoczęciem transportu zbiorów, który odbywa się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto w treści ww. powiadomień przekazanych do NIM nie ujęto oznaczeń dróg krajowych przy opisie trasy transportu (§ 26 ust. 1 pkt 2 *in fine* ww.

rozporządzenia) oraz imienia i nazwiska oraz numeru telefonu dyrektora muzeum lub osoby przez niego upoważnionej do organizacji konwoju (§ 26 ust. 1 pkt 5 ww. rozporządzenia).

(akta kontroli str. 631-648)

Dyrektor wyjaśnił, że: zgodnie z obowiązującą w Muzeum organizacją pracy oraz podziałem kompetencji pomiędzy Dyrektora a wewnętrzną służbę ochrony zawiadomienia do Narodowego Instytutu Muzeów sporządzała Straż Muzealna/WSO, przekazując dane osób bezpośrednio uczestniczących w konwoju oraz informacje operacyjne dotyczące transportu. Dyrektor podejmował decyzję o konieczności przeprowadzenia transportu muzealiów, natomiast czynności wykonawcze – w tym przygotowanie, koordynacja i komunikacja z instytucjami zewnętrznymi – należały do zadań wewnętrznej służby ochrony, zgodnie z ustawą o ochronie osób i mienia oraz zakresem obowiązków wynikającym z dokumentów wewnętrznych. W przyjętym trybie zawiadomienia miały charakter operacyjny i obejmowały dane kuriera oraz konwojentów, czyli osób odpowiedzialnych bezpośrednio za fizyczną realizację transportu, zabezpieczenie mienia oraz jego przekazanie w instytucji odbierającej. Kurier pełnił funkcję osoby upoważnionej do reprezentowania Muzeum w zakresie transportowanego eksponatu, posiadając pełną dokumentację potwierdzającą status mienia, natomiast konwojenci realizowali zadania towarzyszące: nadzór nad załadunkiem, przejazdem i rozładunkiem przedmiotów. W ówczesnych wzorach dokumentów nie ujmowano oznaczeń dróg krajowych, po których odbywał się przejazd konwoju. Obecnie, w ramach polecenia konwojowania mienia, Muzeum uzupełnia również informacje dotyczące numerów dróg i planowanego przebiegu trasy, aby w sposób pełniejszy odzwierciedlić dane operacyjne związane z przejazdem. W odniesieniu do terminów powiadomień należy wskazać, że ewentualne przesunięcia czasowe wynikały wyłącznie z konieczności skompletowania pełnych danych osobowych uczestników konwoju, ostatecznego potwierdzenia pojazdów oraz informacji przekazywanych przez instytucje współuczestniczące w wypożyczeniu. O planowanych terminach konwojów NIM był każdorazowo informowany telefonicznie, natomiast formalne zawiadomienia pisemne przekazywano niezwłocznie po uzyskaniu pełnego zestawu danych wymaganych przepisami. Przesunięcia (9, 8, 5 i 8 dni roboczych przed planowanym konwojem) miały charakter organizacyjny i wynikały z procedury obiegu informacji między instytucjami. Nie miały one wpływu na poziom zabezpieczenia transportów ani na realizację obowiązków z § 2-3 i § 26 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 września 2014 r. Zabezpieczenie mienia, nadzór nad konwojem i sposób jego realizacji były prowadzone w pełnym zakresie wymaganym przepisami.

(akta kontroli str. 1207-1214)

NIK wskazuje, że wykaz informacji wymaganych w zawiadomieniach przekazywanych do NIM stanowi katalog zamknięty i powinien być stosowany każdorazowo przy wysyłaniu przedmiotowych informacji. Informacje te powinny zostać przekazane w terminie określonym w rozporządzeniu, a dopuszczone w § 26 ust. 3 odstępstwa od tego terminu, w przypadkach objętych kontrolą, nie wystąpiły.

Ocena częściowa

W okresie objętym kontrolą w Muzeum obowiązywały opracowane w latach 2007-2015 plany ochrony muzeum sporządzone dla siedziby głównej, a także dla wszystkich ośmiu oddziałów. Trzy plany nie zostały od czasu ich sporządzenia zaktualizowane i nie dołączono do nich modułów zadaniowych dla poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP, chociaż Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wydanym zarządzeniu taki termin wskazało.

W okresie objętym kontrolą Dyrektor zapewnił prawidłową ochronę fizyczną Muzeum, którą wykonywały osoby posiadające odpowiednie uprawnienia. Zapewniono kompletną obsadę posterunków ochrony jak i odpowiednie wyposażenie pracowników Straży Muzealnej i opiekunów ekspozycji.

Stosownie do postanowień rozporządzenia MSWiA w sprawie ochrony ppoż. w Muzeum zrealizowano obowiązek opracowania i wdrożenia instrukcji bezpieczeństwa pożarowego dla wszystkich obiektów stanowiących siedzibę główną, jak i oddziałów MNP. Skontrolowane instrukcje opracowane dla siedziby głównej, w tym instrukcja opracowana w grudniu 2024 r., nie zawierały jednak niektórych elementów wymaganych przepisami rozporządzenia w sprawie zabezpieczania zbiorów.

W Muzeum, co do zasady, zapewniono prawidłową ochronę przeciwpożarową. Komendant Miejski PSP w Poznaniu po przeprowadzonej kontroli nakazał wprowadzić zaktualizowanie instrukcji bezpieczeństwa pożarowego i naprawę oświetlenia awaryjnego, a Dyrektor zapewnił niezwłoczną realizację tych obowiązków. W okresie objętym kontrolą w Muzeum zapewniono prawidłowy stan zachowania zabezpieczeń technicznych do ochrony zbiorów. Dokonywano regularnych przeglądów i konserwacji urządzeń gaśniczych, systemów sygnalizacji pożarowej, sygnalizacji włamania i napadu, telewizji dozorowej i kontroli dostępu. Czynności tych dokonywano z zachowaniem wymaganej częstotliwości i niezwłocznie usuwano występujące usterki. Rzetelnie przeprowadzano i dokumentowano coroczne analizy stanu zabezpieczenia muzeum przed pożarem, kradzieżą i innym niebezpieczeństwem, a ponadto zgodnie z obowiązującymi przepisami przeprowadzano kontrole okresowe użytkowanych obiektów budowlanych. Niezbędne naprawy uwzględniano w planach remontowych i realizowano je niezwłocznie, stosownie do posiadanych środków finansowych. Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Poznaniu, po przeprowadzeniu zleconej przez NIK kontroli potwierdził prawidłową realizację przez Dyrektora obowiązku właściwego utrzymania obiektu budowlanego – siedziby głównej Muzeum.

Dyrektor Muzeum prawidłowo organizował ochronę zbiorów w czasie ich transportu. Każdorazowo wyznaczano odpowiednią obsadę zespołów konwojujących muzealia zapewniając im odpowiednie wyposażenie i środki transportu. Stwierdzone uchybienia formalne związane z przekazywaniem do Narodowego Instytutu Muzeów zawiadomień o planowanych transportach pozostawały bez wpływu na bezpieczeństwo transportowanych zbiorów. Dyrektor Muzeum zapewnił prawidłowe warunki, sposób i tryb przenoszenia muzealiów wypożyczanych innym podmiotom. Rzetelnie sporządzano umowy określające szczegółowe warunki przenoszenia, transportu, przechowywania i zwrotu zbiorów oraz egzekwowano ich realizację.

Dyrektor sporządził plan operacyjnego funkcjonowania Muzeum stosownie do wymagań określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego⁴¹.

W Muzeum w większości prawidłowo ewidencjonowano oraz dokumentowano zabytki podlegające ochronie. Dla 20% zbiorów, które nie zostały w pełni zaewidencjonowane wdrażano działania zmierzające do usunięcia braków ewidencyjnych. Dla 75% łącznej liczby zbiorów Muzeum nie posiadało dokumentacji wizualnej, przy czym pełną dokumentację (100%) wykonano dla

⁴¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1911, ze zm. – rozporządzenie utraciło moc z dniem 23 sierpnia 2023 r.

najcenniejszych muzealiów obejmujących m.in. zbiory malarstwa polskiego i europejskiego, sztukę starożytną i średniowieczną, a w najmniejszym stopniu fotografie wykonano dla numizmatów (8%), które statystycznie stanowiły największy udział w ogólnej liczbie zbiorów MNP (43%). W Muzeum podejmowano systematyczne działania na rzecz digitalizacji zbiorów. W odniesieniu do skontrolowanej, losowej próby zbiorów zaliczanych do priorytetowej kategorii ewakuacji Muzeum, dysponowało kompletną ewidencją obejmującą zarówno wpisy w muzealnej bazie danych jak i dokumentację wizualną.

W okresie objętym kontrolą w Muzeum obowiązywały opracowany w 2007 r. plan ochrony zabytków i w 2016 r. instrukcja przygotowania zbiorów do ewakuacji. Dokumenty te nie zostały poddane aktualizacji wymaganej przepisami w rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków. Plan ochrony zabytków nie zawierał niektórych informacji wymaganych w instrukcji sporządzania tego planu.

W latach 2022-2025 w Muzeum nie wystąpiły sytuacje kryzysowe powodujące utratę, uszkodzenie lub zniszczenie zbiorów bądź budynków. Wystąpiły dwie sytuacje niepożądane, a Dyrektor i pracownicy Muzeum podjęli prawidłowe działania w celu ograniczenia potencjalnego zagrożenia.

2. Wydatkowanie środków publicznych na zabezpieczenia oraz ochronę zbiorów i siedzib muzeum na wypadek sytuacji kryzysowych

Opis stanu faktycznego

2.1. W poszczególnych latach objętych kontrolą przychody Muzeum corocznie wzrastały⁴² i wyniosły:

- w 2022 r.: 55 209,3 tys. zł, przy planowanych 54 819,9 tys. zł, z czego 2 115,4 tys. zł ze sprzedaży usług związanych z upowszechnianiem muzealiów, 458,8 tys. ze sprzedaży wydawnictw, towarów i materiałów, 969,6 tys. zł ze sprzedaży usług związanych z dodatkową działalnością gospodarczą, 46 530,2 tys. zł z dotacji i pozostałych przychodów, 114,5 tys. zł z przychodów finansowych, 116,4 tys. zł z pozostałych przychodów operacyjnych oraz 4 904,4 tys. zł pochodzących z odpisu równoległego do amortyzacji (zapis księgowy);

- w 2023 r.: 63 282,3 tys. zł, przy planowanych 55 209,2 tys. zł, tj. odpowiednio: 3 118,4 tys. zł, 774,8 tys. zł, 1 558,0 tys. zł, 52 243,6 tys. zł, 333,5 tys. zł, 168,0 tys. zł oraz 5 115,9 tys. zł;

- w 2024 r.: 70 063,5 tys. zł, przy planowanych 70 421,7 tys. zł, tj. odpowiednio: 3 502,4 tys. zł, 771,1 tys. zł, 1 080,0 tys. zł, 59 268,8 tys. zł, 171,2 tys. zł, 525,0 tys. zł oraz 4 743,9 tys. zł;

- w pierwszej połowie 2025 r.: 39 711,2 tys. zł, przy planowanych na cały rok 72 941,1 tys. zł, tj. odpowiednio: 3 940,3 tys. zł, 1 067,3 tys. zł, 342,6 tys. zł, 31 033,3 tys. zł, 86,3 tys. zł, 235,6 tys. zł oraz 3 005,8 tys. zł.

(akta kontroli str. 1069)

Podobny trend wzrostowy⁴³ występował po stronie planowanych i poniesionych kosztów bieżącego funkcjonowania Muzeum, i tak:

⁴² Wzrost w 2024 r. o 14 854,2 tys. zł w porównaniu do 2022 r.

⁴³ Wzrost w 2024 r. o 15 520,8 tys. zł w porównaniu do 2022 r.

- w 2022 r.: 53 250,2 tys. zł, przy planowanych 54 785,8 tys. zł, z czego 1 802,3 tys. zł na zużycie materiałów, 3 777,1 tys. zł na energię, 146,3 tys. zł na usługi transportowe, 1 172,3 tys. zł na usługi remontowe, 3 623,4 tys. zł na pozostałe usługi obce, 36 134,3 tys. zł na wynagrodzenia i pochodne, 5 239,7 tys. zł koszty amortyzacyjne, 373,3 tys. zł na pozostałe podatki i opłaty, 391,6 tys. zł na koszty reprezentacji i reklamy, 373,4 tys. zł na podróże służbowe oraz 216,4 tys. zł pozostałe;
- w 2023 r.: 65 647,8 tys. zł, przy planowanych 65 976,5 tys. zł, tj. odpowiednio: 2 139,3 tys. zł, 5 553,3 tys. zł, 230,5 tys. zł, 94,7 tys. zł, 7 763,6 tys. zł, 42 386,2 tys. zł, 5 828,4 tys. zł, 536,1 tys. zł, 593,0 tys. zł, 240,2 tys. zł oraz 282,3 tys. zł;
- w 2024 r.: 68 771,0 tys. zł, przy planowanych 70 818,8 tys. zł, tj. odpowiednio: 2 281,0 tys. zł, 5 400,9 tys. zł, 265,6 tys. zł, 66,3 tys. zł, 4 539,1 tys. zł, 49 026,4 tys. zł, 5 700,3 tys. zł, 664,1 tys. zł, 387,5 tys. zł, 154,8 tys. zł oraz 284,9 tys. zł;
- w pierwszej połowie 2025 r.: 35 231,4 tys. zł, przy planowanych na cały rok 75 210,8 tys. zł, tj. odpowiednio: 539,3 tys. zł, 2 611,5 tys. zł, 165,9 tys. zł, 53,8 tys. zł, 1 684,3 tys. zł, 25 825,2 tys. zł, 3 325,6 tys. zł, 371,9 tys. zł, 368,8 tys. zł, 99,7 tys. zł oraz 185,6 tys. zł.

(akta kontroli str. 1069)

MNP na cele majątkowe wydatkował: w 2022 r. 16 059,5 tys. zł, 20 253,7 tys. zł w 2023 r. oraz 27 530,8 tys. zł w 2024 r., co stanowiło odpowiednio: 99%, 98% oraz 97% wysokości planowanych wydatków na ten cel. Na 2025 r. zaplanowano na ten cel wydatki w wysokości 16 995,2 tys. zł. Wydatki inwestycyjne były finansowane ze środków MKiDN oraz po jednym zadaniu inwestycyjnym ze środków programu FENIKS⁴⁴ i Programu FERC⁴⁵. Muzeum wydatkowało również środki własne na cele majątkowe. Zastępca Dyrektora ds. Ekonomicznych wyjaśnił, że *co do zasady przychody i koszty są pozycjami wynikowymi w rachunku zysków i strat i dotyczą bieżącej działalności jednostki. Z kolei wydatki inwestycyjne są pozycjami bilansowymi i wpływają na zwiększenie majątku jednostki.*

(akta kontroli str. 1063, 1070)

MNP udzieliło stronie ukraińskiej wsparcia w zakresie ochrony dóbr kultury po inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, przeznaczając w 2022 r. 17,3 tys. zł na zakup materiałów niezbędnych do pakowania obiektów muzealnych m.in. materiały opakowaniowe, flizelinę i folię bąbelkową. co zostało opisane w I obszarze niniejszego wystąpienia pokontrolnego. Zastępca Dyrektora ds. Ekonomicznych dodał, że *wydatkowana kwota nie miała wpływu na wysokość środków przeznaczanych na zabezpieczenie i ochronę siedzib i zbiorów Muzeum.*

(akta kontroli str. 1064)

(...)⁴⁶

(akta kontroli str. 890-905)

Zadania z zakresu zabezpieczenia i ochrony zbiorów nie ujęto w odrębnych pozycjach budżetowych planu finansowego. Środki na ten cel planowano w planach finansowych w pozycjach A1 – Serwis, naprawy konserwatorskie, przeglądy, awarie; A9 – Funkcjonowanie straży muzealnej; A27 – Delegacje; N51 – Dział głównego konserwatora oraz E7 – Rezerwa.

Zastępca Dyrektora ds. Ekonomicznych wyjaśnił, że *niezbędne środki finansowe na kolejny rok budżetowy planowano w ramach zapotrzebowania działów i sekcji Muzeum. Zweryfikowane i zebrane*

⁴⁴ Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

⁴⁵ Program Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027.

⁴⁶ Patrz przypis nr 17.

w ten sposób dane agregowano w poszczególnych pozycjach planów finansowych i realizowano w miarę możliwości budżetowych. W trakcie każdego roku planu mogły być aktualizowane i dostosowywane do aktualnych potrzeb i były finansowane w ramach zabezpieczonych środków dotacji oraz środków własnych.

(akta kontroli str. 878-889, 1064-1065)

W zakresie wydatków bieżących wszystkie potrzeby w zakresie zabezpieczenia i ochrony MNP w latach 2022-2025 były zabezpieczane w ramach przyznawanej przez organizatora dotacji podmiotowej i środków własnych. Zastępca Dyrektora ds. Ekonomicznych podał, że *nie było potrzeby wnioskowania o dodatkowe środki w ramach dotacji celowych bieżących czy innych środków zewnętrznych. W zakresie zadań inwestycyjnych Muzeum w głównej mierze opierało się na dotacjach majątkowych. Tego rodzaju zadania były przygotowywane siłami i środkami własnymi, a sama realizacja dopiero po przyznaniu przez organizatora lub inne instytucje zewnętrzne środków finansowych.*

(akta kontroli str. 1065)

(...)⁴⁷

(akta kontroli str. 1071-1073)

2.4. Na podstawie badania czterech z ww. umów ustalono, że:

- Umowa nr 15/DF-V/AC/2022 z 18 lutego 2022 r.⁴⁸ na sfinansowanie zadania: Odnowienie i modernizacja elewacji zewnętrznych oraz dziedzińca w Gołuchowie. Całkowity umowny koszt zadania zrealizowanego ze środków MKiDN miał wynieść 3 200,0 tys. zł. Termin wykonania umowy ustalono na okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2022 r. Aneksiem do umowy zawartym 2 grudnia 2022 r. zmniejszono wartość zadania do 2 789,2 tys. zł.

- Umowa nr 156/DF-V/AC/2023 z 1 sierpnia 2023 r.⁴⁹ na sfinansowanie zadania: Modernizacja Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie, oddziału Muzeum Narodowego w Poznaniu. Całkowity umowny koszt zadania zrealizowanego ze środków MKiDN miał wynieść 976,2 tys. zł. Termin wykonania umowy ustalono na okres od 27 lipca do 31 grudnia 2023 r.⁵⁰ Aneksiem do umowy zawartym 13 października 2023 r. zwiększono wartość dotacji do 1 116,6 tys. zł.

- Umowa nr 51/DF-V/AC/2024 z 12 lutego 2024 r.⁵¹ na sfinansowanie zadania: Termomodernizacja i modernizacja budynku etnograficznego oddziału Muzeum Narodowego w Poznaniu. Całkowity umowny koszt zadania zrealizowanego ze środków MKiDN miał wynieść 4 400,0 tys. zł (prace – 2 075,0 tys. zł, zakupy inwestycyjne - 2 325,0 tys. zł). Termin wykonania umowy ustalono na okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2024 r.⁵² Aneksiem do umowy zawartym 31 lipca 2024 r. dokonano zmiany struktury wydatków dotacji: prace – 2 877,0 tys. zł, zakupy inwestycyjne - 1 523,0 tys. zł. Kolejnym aneksem zawartym 18 października 2024 r. wartość dotacji uległa zwiększeniu do 5 100,0 tys. zł (prace – 3 577,0 tys. zł, wydatki inwestycyjne 0 1 523,0 tys. zł).

(...)⁵³

⁴⁷ Patrz przypis nr 17.

⁴⁸ Dalej: Umowa z 2022 r.

⁴⁹ Dalej: Umowa z 2023 r.

⁵⁰ Zastrzeżono, że Umowa wchodziła w życie z dniem jej podpisania, z mocą obowiązującą od 27 lipca 2023 r.

⁵¹ Dalej: Umowa 1 z 2024 r.

⁵² Z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2024 r.

⁵³ Patrz przypis nr 17.

- Do każdej z zawartych umów MNP złożyło Program Inwestycji, w których podano szczegółowy opis inwestycji wraz z uzasadnieniem ich celowości. W poszczególnych Programach na realizację zadań, zakończonych zawarciem umowy z MKiDN podano wnioskowaną kwotę dotacji. Jej wysokość odpowiadała kwocie ustalonej w umowie.

- Zadania zrealizowano w terminach wynikających z warunków umów.

- MNP wykorzystał 100% dotacji udzielonej w ramach Umowy z 2022 r., 99,7% dla Umowy z 2023 r., 98,4% dla Umowy 1 z 2024 r. oraz 95,6% dla Umowy 2 z 2024 r.

Oszczędności wynikały z niewykonania części zamówienia⁵⁴, z różnicy ofert wykonawców i wyników przeprowadzonych negocjacji w ramach warunków określonych w PZP.

- Zgodnie z warunkami umów, MKiDN przekazywał kolejne transze dotacji na podstawie złożonych przez MNP szacunkowych zobowiązań finansowych inwestora.

MNP wykorzystał 100% uruchomionych (przekazanych) środków dotacji dla Umowy z 2022 r. i Umowy 2 z 2024 r.

- MNP dokonał terminowego zwrotu niewykorzystanych środków 3,1 tys. zł dla Umowy z 2023 r., 84,6 tys. zł dla Umowy 1 z 2024 r.

Ostatnia płatność, zgodnie z warunkami Umowy z 2023 r., miała nastąpić po uzyskaniu pozwolenia na rozbiórkę tarasu. Została sporządzona niezbędna dokumentacja projektowa, jednak ze względu na przedłużające się postępowanie nie uzyskano pozwolenia na rozbiórkę w 2023 r.⁵⁵, a płatność nie została zrealizowana. Pozwolenie uzyskano w marcu 2024 r., a pozostała kwota wynikająca z umowy z Wykonawcą została poniesiona w kwietniu 2024 r. ze środków własnych Muzeum.

W zakresie Umowy 1 z 2024 r. była realizacja aranżacji ekspozycji, zgodnej z dokumentacją projektową. Umowę zawarto m.in. na wykonanie, dostawę i montaż gablot i wskazanych elementów wyposażenia ekspozycyjnego. Z uwagi na problemy producenta szkła, część półek gablot nie została wykonana. Zamawiający, na podstawie kosztorysu, oszacował wartość robót na 8,5% wartości umownej, stąd odebrano 91,5% zadania. Wobec wykonawcy naliczono karę umowną w wysokości 91,2 tys. zł. Brakujący zakres został odebrany w marcu 2025 r. i pokryty ze środków własnych.

- MNP realizował zadania sprawozdawcze, zgodnie z warunkami zawartych umów. Terminowo przekazano informacje końcowe o wykorzystaniu środków finansowych. Informacje sporządzano według określonych w umowach wzorach. MKiDN zatwierdziło⁵⁶ rozliczenia przedłożone przez MNP i stwierdziło ich poprawność pod względem merytorycznym oraz formalno-rachunkowym.

- Zgodnie z warunkami umów MNP przesłał do MKiDN zdjęcia tablic informacyjnych m.in. o wysokości dotacji celowej.

- Dla wszystkich umów prowadzono wyodrębnioną ewidencję księgową środków otrzymanych z dotacji oraz wydatków dokonywanych z tych środków.

(akta kontroli str. 906-1060, 1065-1068)

⁵⁴ W Umowie z 2023 r. wykonawca nie uzyskał w terminie pozwolenia na rozbiórkę, a w Umowie 1 z 2024 r. odstąpiono od realizacji wykonania i montażu gablot ekspozycyjnych.

⁵⁵ Nie z winy wykonawcy.

⁵⁶ W przypadku Umowy 1 z 2024 r. i Umowy 2 z 2024 r. Organizator pisemnie poinformował Muzeum o zatwierdzeniu sprawozdań końcowych. Natomiast w przypadku Umowy z 2022 r. i Umowy z 2023 r. wobec niewniesienia uwag przez MKiDN w stosownym terminie do sprawozdań, skutkowało to ich zatwierdzeniem.

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

MNP rzetelnie planowało środki finansowe na zabezpieczenie i ochronę muzeum na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych oraz pozyskało środki z zewnętrznych źródeł na ten cel. Środki te zostały prawidłowo wykorzystane i rozliczone.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

1. Uzupełnienie instrukcji bezpieczeństwa pożarowego o zagadnienia dotyczące ewakuacji zbiorów.
2. Aktualizację planów ochrony trzech oddziałów muzeum i uzupełnienie ich o moduły zadaniowe dla poszczególnych stopni alarmowych i stopni alarmowych CRP.
3. Zaktualizowanie lub opracowanie nowych procedur opisujących zasady ewakuacji i ochrony zbiorów Muzeum, stosownie do obowiązujących przepisów.
4. Przekazywanie do NIM kompletnych informacji o planowanych transportach muzealiów.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych i wykorzystania uwag oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań. Zgodnie z art. 98 ustawy o NIK, kto nie informuje bądź niezgodnie z prawdą informuje o wykonaniu wniosków pokontrolnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w postaci elektronicznej z użyciem kwalifikowanych podpisów elektronicznych.

Poznań, dnia 18 grudnia 2025 r.

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Poznaniu

Kontrolerzy:

Artur Pigłas

doradca ekonomiczny

/podpisano elektronicznie/

Dyrektor

z up. dr Zuzanna Kaźmierczak

wicedyrektor

/podpisano elektronicznie/

Tomasz Otworowski

specjalista kontroli państwowej

/podpisano elektronicznie/